

uitgave van het Biskop Haarlem-Amsterdam

AUGUSTUS
2022

4

SAMENKERK

SK

**BREAKING
NEWS**

Rode robijn
gestolen
Wie brengt
'm terug?

Zomer

Achthonderd
jongeren

8

Heilige
putjes

32

Zomer-
puzzel

36

uitgave van het bisdom Haarlem-Amsterdam

AUGUSTUS
2022
4

SAMENKERK

SKD

Eind augustus komen zo'n achthonderd jongeren naar Amsterdam voor vriendschap en vrede.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 4 • Jaargang 47
De volgende uitgave verschijnt op 6 oktober 2022.

Redactie

Eric van Teijlingen (hoofd- en eindredactie), Carolien Hoogenboom, Petra Vermeer (redactiesecretariaat).

Medewerkers

Mariska Adrichem, Anneke van Assema, Anneke Donkers, Leo Fijen, Ingrid Henkemans, Jeroen van der Kreij, Marleen van der Kreij-Warnaar, Ada Kok, Corine van der Loos, Jos Martens, Marcel Poorthuis, Vera Schneijderberg, Eline Veldman.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 33,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 39,- per jaar

Advertenties

Redactie *SamenKerk*
Petra Vermeer (redactiesecretariaat)
023-5112600
samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Grafisch ontwerp

Impulsar strategy & design • www.impulsar.nl

Technische realisatie

Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

800 jongeren
in Amsterdam

8

Vrijwilligerswerk gaat altijd door. Ook in de zomer.

Vrijwilligers

12

Familie-
zondagen

14

Zondag familiedag...
voor het hele gezin.

Mysterie van de rode robijn

28

't Putje in een kerk

32

Er is iets ergs gebeurd in de Koepel-Kathedraal. Er is een rode robijn gestolen. Durf jij de boef te vangen?

Het is volop zomer. Velen van ons genieten van een vakantie. In eigen land of in het buitenland. Even tot rust komen, kennismaken met een andere cultuur of tijd doorbrengen met het gezin, familie of vrienden. Vakantie is ook tijd hebben voor dat ene goede boek of ontspannen bladeren door een stapel tijdschriften, zoals *SamenKerk*.

In dit zomernummer veel ruimte voor jeugd en jongeren. Eind augustus komen honderden jongeren uit heel Europa naar Amsterdam om het thema 'Global friendship, global peace'. Ze verkennen Amsterdam, komen samen om te luisteren en te spreken en te bidden en te vieren. Vriendschap tussen mensen is de eerste stap naar vrede.

In september gaan de familiezondagen weer van start, ideaal voor gezinnen en kinderen om samen de zondag te vieren en nieuwe vriendschappen te maken. Misschien iets om in uw regio met meerdere parochies op te starten?

Voor een regenachtige dag is er, naast onze bekende *SamenKerk*-zomerpuzzel, voor kinderen t/m 12 jaar een leuke wedstrijd: tegen welke draak of kathedraalmonster strijdt ridder Bavo? Doe mee en sleep een van de prijzen binnen...

We wensen u een mooie zomer en nazomer toe en, uiteraard, veel leesplezier met *SamenKerk*!

Eric van Teijlingen
hoofdredacteur

Iedere kerk heeft een heilig putje. Waarvoor dient dit? Die van de kerk in Vogelzang vertelt een bijzonder verhaal.

En verder

- 4 Wat ik u zeggen wil
- 6 Kort nieuws
- 11 Geboekt
- 17 Een boot vol migranten op het Sint-Pietersplein
- 18 Parels uit de schattengrot
- 20 Inspiratie
- 22 Missionaire parochie
- 23 Leo Fijen
- 24 Catechese: we vieren eucharistie
- 30 Synode 2021 - 2022
- 35 Zingt voor de Heer
- 36 Puzzel
- 38 Personalia
- 39 Agenda

In een vorige editie van SamenKerk (april 2022) is er aandacht aan besteed: dit jaar wordt de ‘geboorte van Nederland’ herdacht. Dat herinnert aan de inname van Den Briel door de Watergeuzen op 1 april 1572 en de bezetting van Alkmaar door de Geuzen op 24 juni van dat jaar. Ruim een jaar later zouden de Geuzen een belegering door de Spanjaarden weerstaan: In Alkmaar begint de victorie. Maar die victorie ging gepaard met het vermoorden van verschillende groepen priesters en kloosterlingen en voor de katholieken braken daarna moeilijke tijden van onderdrukking aan. Wat kunnen we nu, 450 jaar later, van die periode nog leren?

Leren uit het verleden

T

achtigjarige oorlog

Alkmaars ontzet (8 oktober 1573) wordt nog jaarlijks herdacht. Het was een keerpunt in wat later de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) zou blijken te zijn. Daarin maakten de Neder-

landen zich los uit het Habsburgse rijk, dat na Karel V (1500-1558) in een oostelijk en een westelijk deel was gesplitst. De Nederlanden waren toen bij het rijk van zijn zoon Filips II gekomen, dat grote delen van Europa omvatte; omdat Filips koning van Spanje was en in Madrid woonde werd die situatie als Spaanse overheersing ervaren, zeker toen de belastingen fors gingen stijgen.

Discriminatie

Voor katholieken brak een moeilijke tijd aan omdat de opstand tegen Filips gepaard ging met het opkomend protestantisme en onverdraagzaamheid jegens de katholieke Kerk en haar gelovigen. Interieurs van katholieke kerken werden vernield tijdens de Beeldenstorm, kloosters en kerken werden onteigend, bezittingen in beslag genomen en de publieke uitoefening van de katholieke godsdienst werd verboden. Katholieken konden geen openbare ambten meer bekleden, geestelijken

werden uitgewezen. Katholieken werden gediscrimineerd. Deze situatie heeft meer dan twee eeuwen geduurd. In de anderhalve eeuw daarna (tot ongeveer 1960) hebben de katholieken zich met grote inzet weten te emanciperen en waren zij op elk gebied van de samenleving als katholieken present. Daarna kwam weer een omslag.

Martelaren

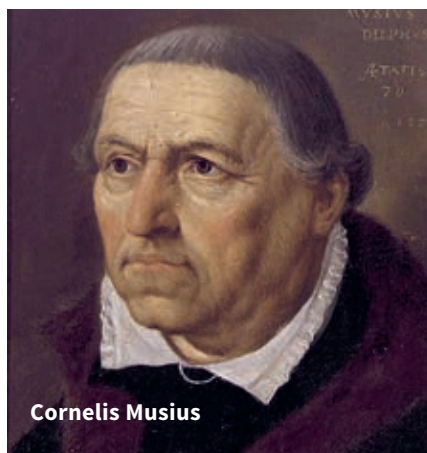
De Geuzen vormden in die begintijd van de strijd tegen Filips II een groep opstandelingen, waarvan Diederik Sonoy en Willem II van der Marck Lumey twee van de leiders waren. Zij waren zeer gewelddadig en hebben priesters en monniken om hun geloof wreed vermoord, onder wie de martelaren van Gorcum, de martelaren van Alkmaar en Cornelis Musius, een vrome priester uit Delft. Door de troepen van Willem van Oranje werden in Roermond twaalf kartuizermonniken en de secretaris van de bisschop wreed vermoord. Deze martelaargroepen worden dit jaar en volgend jaar extra herdacht omdat hun dood 450 jaar geleden heeft plaats gevonden: op 9 juli was in Brielle de nationale bedevaart voor de Gorcumse heilige martelaren. Ik zal op 29 oktober in Brielle het bedevaartseizoen daar afsluiten met een eucharistieviering, die om 11.00 uur begint.

Op 23 juli was ik in Roermond voor de herdenking van de martelaren, die daar gestorven zijn, en volgend jaar zullen we de Alkmaarse martelaren gedenken (de meesten zijn ook in 1572 gestorven, maar de marteldood van de pastoor en kapelaan van Alkmaar vond plaats in 1573).

De martelaren van Alkmaar

Geuzenleider Sonoy was in 1572 door Willem van Oranje ('Willem de Zwijger') tot gouverneur van West-Friesland benoemd. Op 24 juni van dat jaar bezetten de Geuzen de stad Alkmaar en Sonoy liet vijf Franciscanen overbrengen naar Enkhuizen, waar hij burgemeester was. Een afgefallen priester, met een robuuste haat tegen het katholieke geloof, moest hen daar berechten. Toen de vijf, na gemarteld te zijn, nog steeds weigerden hun katholieke geloof op te geven, werden zij vermoord. Een zesde Franciscaan werd later gegrepen en overgebracht naar Ransdorp, waar hij gruwelijk gefolterd en gestorven is. Pastoor Eylard van Waterland en kapelaan David Leendertsz hadden zich verstopt in een huis aan

Cornelis Musius

de Langestraat, maar werden in september 1573 ontdekt en in de nacht van 10 op 11 december midden in de stad op de Platte Stenenbrug opgehangen. Bij de ingang van de Alkmaarse H. Laurentiuskerk aan het Verdrongenoord is in 2020 door de provinciaal van de Franciscanen en mij tijdens een symposium een gedenkplaat onthuld, die aan deze Alkmaarse martelaren herinnert.

Wat hieruit leren?

Als we de martelaren eren, gaat het er niet om 'de anderen' zwart te maken. Katholieken hebben net zo goed verkeerde beslissingen genomen en wandaden gepleegd. De groeiende eenheid van alle christenen is een groot goed. Martelaren zijn moedige personen, die aan hun geloofsovertuiging vasthielden, ook al zou dat hun het leven kosten. Zij betaalden de prijs voor hun geloof en een eerlijk geweten. Maar deze geschiedenis laat ons wel leren dat we het geweten van anderen en de keuzes, die zij maken moeten respecteren. Niet in de zin dat we het met iedereen en elke opvatting eens moeten zijn, wél in de zin dat de vrijheid om je eigen (godsdienstige) overtuiging te volgen behoort tot de onvervreembare mensenrechten.

Respect

Nog steeds is dat helaas niet vanzelfsprekend. Geloofs- en christenvervolging zijn helaas aan de orde van de dag. Ook in de week dat ik deze column schrijf, zijn

er weer priesters gekidnapt en vermoord, kerken in brand gestoken, gelovigen bedreigd. Christenvervolging is een groot en wereldwijd probleem. En hoe vrij zijn we in ons eigen land om voor ons geloof uit te komen? Velen voelen zich inderdaad niet vrij om hun geloof te uiten op school, op hun werk of in hun sociale omgeving. De standaard is seculier en ongelovig geworden. Ook vanuit politici is de onderliggende boodschap nogal eens dat godsdienstige uitingen

achter de voordeur moeten blijven. Christenvervolging en intolerantie tegenover gelovigen zouden krachtiger bestreden mogen worden, zoals we dat ook doen bij andere vormen van discriminatie. Vrijheid en respect behoren tot de basiswaarden van onze samenleving. ■

Bisschop Johannes Hendriks

Kijk op kathedraal-TV naar een gesproken versie van deze 'Wat ik u zeggen wil'.

Op 31 augustus 2022 was het 500 jaar geleden, dat paus Adrianus VI zijn intocht hield in Rome. Hij was in januari 1522 totaal onverwacht door het conclaaf tot paus verkozen, maar verbleef toen in Spanje. Pas eind augustus deed hij zijn intrede in Rome. Adrianus groeide op in Utrecht en maakte carrière in dienst van keizer Karel V. In die tijd beleefde de Kerk in West-Europa een grote crisis. Veel kerkleiders waren corrupt en het Vaticaan was bankroet. Adrianus was een integere, principiële man, die de kerksplitsing, die volgde, vergeefs heeft willen voorkomen.

Tot 3 november is er in het Museum Catharijneconvent in Utrecht een kleine tentoonstelling over de enige Nederlandse paus ooit. Er zijn belangrijke stukken te zien, die dateren uit zijn pausschap. Zoals een tekst van een publiekelijk excuses uit 1523 tijdens een bijeenkomst in Neurenberg, waarbij hij erkende dat de uit de hand gelopen situatie de eigen schuld was van de kerk. Als ook een pauselijke bul, waar zijn loden zegel nog aanzit, gericht aan de stad Utrecht tegen de handel door louche geestelijken in valse aflaten (kwijscheldingen van zonden).

Museum Catharijneconvent
Lange Nieuwstraat 38, 3512 PH Utrecht
030-2313835 | www.museumcatharijneconvent.nl

500 jaar paus Adrianus VI

Bisschoppelijk bezoek

Zaterdag 2 juli bezocht mgr. Jan Hendriks de Eritrese katholieke gemeenschap voor hun jaarlijkse feest ter ere van de heilige Drie-eenheid, de *Qidste selase*, in de H. Augustinuskerk in Amsterdam-Noord. Tijdens de heilige liturgie, die door veel gelovigen werd bijgewoond, hield de bisschop een korte preek. Later die dag nam mgr. Hendriks in de H. Titus-Brandsmakerk in Amstelveen deel aan het jaarfeest van de apostel Thomas (3 juli) van de Syro-Malabaarse gemeenschap. Deze viering werd geleid door bisschop Remigiose Inchananiyil van het bisdom Thamarassery (India). Bij de viering waren ook leden van de Syro-Malankaarse Kerk, een andere met Rome verbonden oude Oosterse Kerk aanwezig. Ook hier hield de bisschop een homilie.

Zomerse wandeling

Het heiligdom O.L.V. ter Nood en de Abdij van Egmond liggen op wandelafstand van elkaar. Misschien iets voor een zomerse dag. Parkeer bij de abdijwinkel van de Abdij (Vennewatersweg 29, Egmond-Binnen) of op het parkeerterrein van het heiligdom (Kapellaan nabij nummer 11). Wandel van Heiloo naar Egmond (of vice versa), bezoek het Oesdom of de abdijwinkel, rust wat uit en wandel – via een andere route – weer terug.

Paus JPI zalig verklaard

Paus Franciscus zal paus Johannes Paulus I op 4 september zalig verklaren. Het pontificaat van Johannes Paulus I (Albino Luciani), die op 26 augustus 1978 werd verkozen, was van zeer korte duur. Hij overleed op 28 september 1978. Daarom is hij de kerkgeschiedenis ingegaan als de '33-dagenpaus'. Ook staat hij bekend als de 'lachende paus' vanwege de wijze waarop hij in die tijd optrad (onder andere tijdens de vier woensdag-audiënties die hij gehouden heeft).

MIVA-collecte 2022

In het weekend van 27 en 28 augustus vindt de MIVA-collecte plaats in de kerken. Missieverkeersmiddelenactie vraagt aandacht voor het bereikbaar maken van medische zorg in Tanzania, zoals het ziekenhuis van pionier Geoffrey in Sumve dat zorg biedt aan bijna honderdduizend mensen verspreid over vierentwintig dorpen. Op www.miva.nl leest u meer over het project van Geoffrey.

25 Jaar Karmelgroep Volendam

Zaterdag 16 juli vierde de Karmelgemeenschap Volendam 'Theresia van Lisieux' haar 25-jarig jubileum en 27-jarig bestaan. Opgericht in 1995 moest het zilveren jubileum in 2020 vanwege de coronamaatregelen worden uitgesteld. De Karmelgemeenschap Volendam komt maandelijks bijeen in de Mariakerk voor interessante lezingen, uitwisseling en samen bidden.

Open Call tentoonstelling

Kunstenaars, ontwerpers (en wie zich aangesproken voelen) worden tot 26 augustus uitgenodigd ontwerpen in te zenden voor een nieuwe buitententoonstelling, een meditatieve wandelroute, die volgend jaar gehouden wordt in het park van het heiligdom in Heiloo. Het thema van de tentoonstelling is de hedendaagse relatie tussen mens en natuur. Info: www.olvternood.nl/opencall

Global Friendship Global Peace

Zo'n 800 jongeren bijein in Amsterdam

Van vrijdag 26 tot en met zondag 28 augustus ontmoeten jongeren uit heel Europa elkaar in Amsterdam voor 'Global Friendship, Global Peace'. Het is de tiende keer dat 'Youth for Peace', de jongerenbeweging van Sant'Egidio, deze internationale jongerenbijeenkomst organiseert. Na Krakau (Polen) in 2019 is onze hoofdstad decor van drie dagen van ontmoeting, gebed en vriendschap over grenzen heen.

H

et programma (zie kader) daagt de jongeren uit tot reflectie, ze wisselen over taalgrenzen heen met elkaar van gedachte en keren hopelijk met nieuwe ideeën huiswaarts. Naast inspirerende sprekers wordt er veel muziek gemaakt door de jongerenband, verkennen de jongeren in groepen de stad, maken ze een rondvaart door de grachten en bezoeken ze het Anne Frank Huis. Er worden eind augustus zo'n achthonderd jongeren

Youth for Peace

Youth for Peace is de jongerenbeweging van Sant'Egidio (voor jongeren tussen de 15 en 25 jaar). Ze komen regelmatig samen voor ontmoeting, hebben hun eigen jongerengebed en zetten zich in voor eenzame ouderen en dak- en thuislozen of helpen kinderen uit kansarme wijken van hun stad in de Scholen van Vrede.

Sant'Egidio is een katholieke lekenbeweging, die zich al vijftig jaar inzet voor de armen, overal ter wereld. In Nederland zijn er onder andere gemeenschappen in Amsterdam, Apeldoorn, Utrecht en Roosendaal.

uit alle delen van Europa verwacht in Amsterdam. Ook een groep Oekraïense jongeren zal deelnemen.

Vrede

Tijdens deze dagen staat het thema 'vrede' centraal. Op 24 februari 2022 kwam een einde aan bijna tachtig jaar relatieve vrede in Europa. Hoe beleven jongeren in Europa hun vrijheid nu er oorlog is uitgebroken in Oekraïne, en welke verantwoordelijkheid brengt vrijheid met zich mee, ook voor de vrijheid van anderen, van de armsten? Internationale sprekers als Mario Giro, voormalig viceminister van Buitenlandse Zaken in Italië, die ruime ervaring heeft met vredesbemiddeling in conflictgebieden, zullen hier met de jongeren over nadenken. En de jongeren spreken ook met elkaar over de manier waarop het gesprek over vrede vaak wordt verdrongen door oorlogsretoriek. Zo krijgen de jongeren handvatten aangereikt om zich thuis blijvend uit te spreken voor de vrede.

Daarnaast houden de jongeren tijdens het weekend een publieksmanifestatie voor de vrede. Youth for Peace en

Highlights programma 'Global Friendship, Global Peace'

Vrijdag 26 augustus

Inleiding door Hilde Kieboom (voorzitter Sant'Egidio in de Lage Landen)
Toespraak over vrede door Mario Giro (voormalig viceminister van Buitenlandse Zaken in Italië)
Avondgebed in de Mozes en Aäronkerk

Zaterdag 27 augustus

Bezoek Anne Frank Huis
Stadswandeling centrum Amsterdam
Vredesmanifestatie
Rondvaart door de grachten

Zondag 28 augustus

Toespraak Marco Impagliazzo (internationaal voorzitter Sant'Egidio)
Uitwisseling in taalgroepen
Eucharistieviering met mgr. Jan Hendriks
Feestelijke afsluiting van het weekend

Sant'Egidio benadrukken altijd dat ze voor vrede zijn en richten zich op de dialoog. Marco Impagliazzo, internationaal voorzitter van Sant'Egidio, nodigde de jongeren tijdens de vorige jongerenontmoeting uit om zich daar altijd voor in te zetten: "Waar dialoog eindigt, sterft de vrede. Blijf je steeds inzetten voor dialoog en creëer een beweging van gebed, want bidden is een beetje van je eigen kracht geven aan degene voor wie je bidt."

Geschiedenis en dialoog

Op de zaterdag wandelen de jongeren in kleinere groepen via verschillende routes door de stad. Hierbij bezoeken ze belangrijke plaatsen en monumenten en horen ze over de geschiedenis van Amsterdam. Elke groep bezoekt ook het Anne Frank Huis, waar Anne, bekend van haar dagboek, en haar familie lange tijd ondergedoken zaten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Door deze plekken te bezoeken, leren we over de geschiedenis van die tijd en hoe het ons kan helpen

begrijpen om vandaag de dag weerbaarder te worden tegen nepnieuws en angst. Door de dialoog aan te gaan veranderen we de wereld en voorkomen we onverschilligheid tegenover haat en racisme.

Onderlinge ontmoeting

Tijdens het weekend is er tijd voor onderlinge ontmoeting. Het zijn dagen waarin er naar de jongeren geluisterd wordt en waarin ze naar elkaar luisteren. Ze leren van elkaars ervaringen met de armen op verschillende plekken in Europa. En ze ontvangen impulsen waarmee ze hoopvoller naar zichzelf en naar de toekomst kijken. Deze momenten helpen hen om zich in hun eigen stad, gesteund door het geloof in een barmhartige God voor wie niets onmogelijk is, als verantwoorde mensen in te zetten voor de meest kwetsbaren in onze tijd. Juist door samen op te trekken en elkaar te ontmoeten kunnen jongeren hun plaats vinden in de wereld van morgen. ■

Eline Veldman

Meedoen?

'Global Friendship, Global Peace' staat open voor alle jongeren tussen 15 en 25 jaar, die zich willen laten inspireren door de boodschap van een betere wereld voor iedereen. Iedereen kan in zijn of haar eigen taal deelnemen. De kosten voor deelname aan het gehele programma zijn € 200,00 (verblijfskosten, maaltijden en aangeboden programma in Amsterdam). Inschrijven kan via: www.globalfriendship.eu (zit een jongere nog niet in een groep? Schrijf dan op het formulier als groepsleider 'Corine' op; wij delen diegene dan in een groep in). Ook jongerengroepen van parochies kunnen deelnemen aan (een deel van) het programma. Stuur hiervoor een mail naar: info@santegidio.nl.

info@santegidio.nl | 020-2331522

www.santegidio.nl

www.globalfriendship.eu

KOMT U MIJ EREN?

FEEST MARIA TENHEMELOPNEMING HEILOO

ZONDAG 14 EN MAANDAG 15 AUGUSTUS 2022

"Als ge mij gaat eren, zal de wind gaan keren."

Zondag 14 augustus

Bedeваartkapel

14.00 - 16.30 uur Biechtgelegenheid

15.00 - 16.00 uur Aanbidding

16.00 uur Rozenkransgebed

16.30 uur H. Mis met Mgr. dr. J.W.M. Hendriks,
aansluitend processie

(Rozenkransgebed en H. Mis wellicht in de tuin van
het Julianaklooster)

Gratis busvervoer

15.30 uur treinstation Castricum naar Heiligdom

18.30 uur Heiligdom naar treinstation Castricum

Maandag 15 augustus

Bedeваartkapel

10.30 - 12.00 uur Biechtgelegenheid

11.25 uur Rozenkransgebed

12.00 uur H. Mis met Mgr. dr. C.F.M. van den Hout,
aansluitend processie

14.15 uur Aanbidding

15.00 uur Lof

Gratis busvervoer

11.10 uur treinstation Castricum naar Heiligdom

16.00 uur Heiligdom naar treinstation Castricum

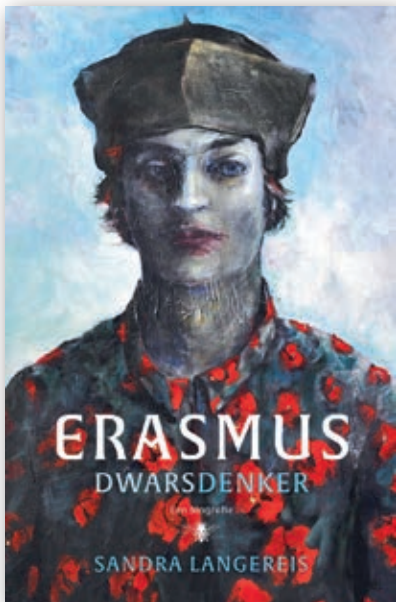
Overige informatie

Gratis parkeergelegenheid

Adres: Kapellaan146, 1851 PE Heiloo

www.olvernood.nl

telnr. 072 - 505 1288

Erasmus

Waar kennen wij Erasmus van? Hooguit van de bekende brug en van de universiteit en academisch ziekenhuis uit Rotterdam. Maar wat weten we van deze man, die als onwettig kind van een priester en diens huishoudster in Rotterdam geboren werd; deze grote denker, humanist, die correspondeerde met ‘de groten der aarde’ als Thomas More, de paus en door heen Europa trok? Wat weten we van deze monnik, die met zijn filosoferen over vrijheid aan de wieg van de Reformatie stond, maar de eenheid van de Kerk belangrijker vond? Deze prachtige biografie vertelt Erasmus’ levensverhaal, die iedere Nederlander toch behoort te kennen. Want de denkbeelden van een van ’s werelds bekende Nederlanders worden nog steeds besproken binnen de filosofie en het humanisme. Een aanrader.

Erasmus. Dwarsdenker | Sandra Langereis | ISBN 9789403120317
www.debezigebij.nl | € 39,99 | winnaar Libris geschiedenis prijs 2021

Priesters

Vroeger had je van die apostellepeltjes. Iedere apostel met zijn eigen voorwerp, want iedere apostel was anders. Hetzelfde geldt voor priesters, allemaal anders. Elsevier-columnist Gerry van der List portretteert bekende en minder bekende priesters, waaronder ook enkele uit ons bisdom. Het boek geeft een tijdsbeeld waarin priesters anno nu leven. Hoe zij priester willen zijn in een gesecculariseerde en individualistische samenleving. De spanningen en werkdruk waarmee priesters te maken hebben. Teleurstellingen, maar ook mooie pastorale momenten worden beschreven. Het is een doorlopend verhaal over, van en door geestelijke bedienaren, werkzaam in parochies en de wereldkerk.

Rooms en dat zijn wij. Priesters in Nederland | Gerry van der List
 ISBN 9789044646597 | € 24,99
www.uitgeverijprometheus.nl

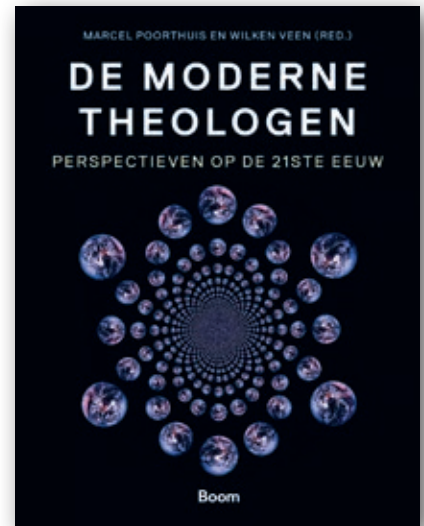

Paters en zusters in Egmond

In Egmond-Binnen kun je er niet om heen, de abdij. Verderop het Liobaklooster. Velen kennen de kaarsenmakerij en de fantastische winkel. Het is dit jaar elfhonderd jaar geleden dat de plaats ‘Egmond’ voor het eerst in een historische bron

werd beschreven. Dit rijk geïllustreerde magazine laat u kennis maken met die geschiedenis, de kloosters en kloosterlingen van Egmond en hun typische gastvrijheid.

Adelbert. 1100 jaar religieus leven in Egmond | ISBN 9789493279063
www.adveniat.nl | € 9,95

Moderne theologen

Theologie betekent naar het Grieks: ‘spreken (= naar logie, ‘logos’, woord) over God (= ‘theo’)’. Je zou kunnen zeggen dat iedereen die spreekt of met anderen in dialoog is over God, theoloog is. Eerder verscheen van deze auteurs een overzichtswerk van de twintigste eeuw, dit boek biedt de (beginnende) theoloog inzicht in de vele facetten van de moderne theologie, die van de 21e eeuw: die van vooraanstaande katholieke en protestantse theologen tot aan feministische en ‘black theology’. God is niet te vangen in één beeld, Hij – streep door – God is zó anders, écht De Ander. Met dit boek haal je een hele boekenplank aan theologische kennis in één keer in huis.

De moderne theologen. Perspectieven op de 21ste eeuw | Marcel Poorthuis, Wilken Veen red. | € 49,90
 ISBN 9789024430062 | www.bua.nl

Elke parochie draait op vrijwilligers. Deze toegewijde groep mensen zet zich vele uren in voor het reilen en zeilen van de geloofsgemeenschap. In zeer diverse taken: van koster tot lector, van communiegroep tot parochiebestuurder. *SamenKerk* reist door het bisdom en vraagt: wat is uw taak in de parochie?

Anneke Donkers

Wat ik DOE...

V.o.p.

In de tuin van de pastorie in Ilpendam staat een beeld van de heilige Sebastianus, naar wie de kerk vernoemd is, en die in het jaar 288 in Rome in de tijd van keizer Diocletianus de marteldood stierf. Het kerkgebouw uit 1870 werd begin 1871 door de toenmalige bisschop van Haarlem ingewijd. Het feestjaar vanwege het 150-jarig jubileum wordt vanwege de coronapandemie dit jaar gevierd met diverse bijeenkomsten, vieringen en dorps- en kerkactiviteiten. De geloofsgemeenschap in Ilpendam telt zo'n vijfhonderd katholieken, waarvan er wekelijks ongeveer vijftig op zondag naar de kerk gaan. "Uiteraard de ene zondag meer dan de andere. Als het koor zingt, zijn er meer kerkgangers door de aanwezigheid van koorleden", aldus Cor van der Weijden. In deze kerk verzorgt hij, samen met een andere parochiane, de v.o.p. "V.o.p., viering onder leiding van parochianen. Iedere zondag hebben wij een eucharistieviering of een viering van Woord en Communie met onze diaken, maar eens in de zes weken mag ik voorgaan in een viering onder leiding van parochianen, de v.o.p. Het vraagt mij redelijk wat tijd aan voorbereiding. Ik ben natuurlijk geen professional, maar gelukkig heb ik voldoende tijd daarvoor. De zondagse liturgie geeft de gebeden en de Schriftlezingen.

Dekenaat Purmerend
Parochie H. Franciscus
Locatie H. Sebastianus
Ilpendam
Cor van der Weijden (69)
Voorgaan bij een viering

ласкаво просимо до Нідерландів

Eind februari viel Rusland Oekraïne binnen en al snel kwamen er berichten van mensen, vooral vrouwen en kinderen, die het geweld ontvluchtten. Zestien Oekraïners vonden een plek in de pastorie van Wieringerwerf. "We zagen de beelden op de televisie en we zeiden tegen elkaar: we gunnen de vluchtelingen graag rust. Wat als wij dit zelf zouden zijn, wat zouden we zelf wensen?" vullen Sjors en Ineke Klaver elkaar aan. Op 7 maart is Sjors Klaver op het parochiesecretariaat en met een groepje vrijwilligers en de pastoor spreken ze over de oorlog. "Wij hebben een leegstaande pastorie, waarom zouden we deze niet beschikbaar stellen voor vluchtelingen?" Het voorstel was geboren. Nadat het parochiebestuur akkoord was, ging het snel. Een week later gaf de gemeente goedkeuring. Ineke Klaver: "In het mededelingenblaadje was een oproep gedaan voor spullen en vrijwilligers om de pastorie bewoonbaar te maken."

En die kwamen er. Er werd geпоетst door de schoonmaakgroep van de kerk. Er werd geschilderd en behandelen, en families gingen pad om door heel Noord-Holland spullen op te halen. Hoe kregen jullie zo snel alle

Foto: Eric van Teijlingen

Voor extra gebeden en gedachten heb ik speciale boeken of ik kijk op het internet. Ik lees bijvoorbeeld in de prekenboeken, die onze bisschop heeft gepubliceerd. Zo kom je op gedachten voor een woordje. Verder kies ik

mensen op de been? “Gewoon van mond-op-mond. De energie bruiste door de parochie en het dorp, iedereen was enthousiast.” En de kosten? “We zijn gewoon begonnen en vertrouwden erop dat het goed kwam. De gemeente heeft alle kosten vergoed. We ontvingen ook veel giften, geld en goederen. In de eerste weken

bijvoorbeeld kregen de vluchtelingen groenten van de tuinders uit de omgeving. Op 21 maart hadden we de kamers klaar en op 22 maart belde de gemeente dat de eerste mensen al onderweg waren. We wilden hen een warm welkom

Dekenaat Schagen
Parochie Wieringen
en Wieringermeer
Locatie Christus Koning
Wieringerwerf
Sjors (61) en Ineke (60) Klaver
Opvang Oekraïense vluchtelingen

bieden, dus een nette pastorie en een bloemetje ter verwelkoming.” Zijn er nu ook nog taken in de ondersteuning van de vluchtelingen? “We hebben in het begin geholpen met het vinden van werk en als iemand bijvoorbeeld naar een bank moest, zijn er ritjes gemaakt

samen met ons koor of onze organist de liederen uit.” Een jaar of vijf geleden is Van der Weijden voor deze vrijwilligerstaak gevraagd, want degene die deze taak deed, ging ermee stoppen. “Ik dacht: Iemand moet het doen, want we zijn maar een kleine gemeenschap en

daarom meldde ik mij aan.” Heeft u voor deze taak nog een speciale cursus gevolgd? “Ja, ik heb via het Sint-Bonifatiusinstituut de cursus gevolgd tot buitengewoon bedienaar van de heilige communie. Dat is geen opleiding tot voorganger natuurlijk, maar het geeft wel meer kennis en inzicht in de eucharistie, liturgie en ieders rol daarin. In onze kerk ben ik ook lector geworden. Maar voorganger zijn van een viering is toch wel anders. Omdat je je inhoudelijk moet voorbereiden op

”
Omdat je je
inhoudelijk moet
voorbereiden op
de viering, groeit
de kennis maar
toch ook je geloof

de viering, groeit de kennis maar toch ook je geloof. Je moet je verdiepen in de Bijbelse taal van de Schriftlezingen en de taal uit het altaarmissaal (waar de gebeden van de viering in staan). Soms moet je die een beetje vertalen, zeg maar, voor het inleidende woordje en andere momenten in de viering. Het geeft mij voldoening als we met elkaar samen een fijne viering hebben beleefd.” Laten de kerkgangers dat ook blijken? Van der Weijden begint wat te lachen. “In zo’n klein dorp als Ilpendam, waar we elkaar allemaal kennen, zijn mensen kritisch en laten je dat ook weten. Ik vind dat prima.” ■

om hen te brengen. Nu helpen we hen met Nederlandse les, maar verder zijn ze helemaal zelfstandig.” Zijn jullie ook moeilijkheden tegengekomen? “Nee, niet echt. Toen er onderling toch wat problemen kwamen tussen de bewoners (die elkaar niet kenden voordat ze hier kwamen) hebben we de gemeente ingeschakeld. Daar lag voor ons duidelijk een grens. We willen geen partij kiezen en onbevangen binnen kunnen lopen om een luisterend oor en praktische ondersteuning te bieden. Belangrijk voor ons is deze mensen een rustige plek te bieden”, aldus Ineke Klaver, waarop de ander aanvult: “Wat we ook belangrijk vinden om te zeggen is dat het zo fijn was om de saamhorigheid in de parochie weer te ervaren, dat we eindelijk weer iets samen konden doen na de coronaperiode. Er is een goede samenwerking tussen de kerk, de gemeente en Vluchtelingenwerk. Dat maakt het zo mooi.” Wat zou u tot slot willen zeggen? “Dat iedereen een eigen weg mag vinden, waar dan ook. Weet je, ik heb Gods aanwezigheid zo ervaren in dit hele proces.” ■

Familiezon­dagen

bouwen aan een vitalere geloofsgemeenschap

Aandacht voor gezinnen en jongeren was een van zijn vier kernpunten, die mgr. Jan Hendriks noemde bij zijn aanstelling twee jaar geleden als bisschop van ons bisdom. Het echtpaar Jeroen en Marleen van der Kreij-Warnaar geven dit kernpunt als diocesaan gezin­spastoraat sinds een jaar handen en voeten. Zo wil de familie­zondag gezinnen samenbrengen in een parochie of met meerdere parochies in een dekenaat of regio. Wat houdt dat in en voor wie is het bedoeld? *Samen-Kerk* laat hen graag aan het woord.

W

at is een familie­zondag?

De familie­zondag wil de eucharistieviering in het weekend meer toegankelijk en aantrekkelijk maken voor gezinnen. Een familie­zondag wordt idealiter eens per maand georganiseerd en bestaat uit een vaste programmastructuur van circa drie uren. Het samen vieren van de heilige Mis staat centraal met extra aandacht voor gastvrijheid en bezielende muziek. Voor óf na de viering wordt een uur catechese aangeboden voor verschillende leeftijdsgroepen. Er is aandacht voor geloofsverdieping en -vragen. Er is uiteraard ook volop tijd om elkaar te ontmoeten of samen te spelen en te rennen. Een familie­zondag wordt afgesloten met een gemeenschappelijke maaltijd en een gezamenlijk gebedsmoment.

Waarom is de familiezon- dag belangrijk?

Met de familiezon-
dag willen we jon-
ge mensen – in het bijzonder ouders
en hun kinderen – die vragen om een
doopsel, eerste communie, vormsel
of op een andere manier toenadering
zoeken tot de Kerk juist op zondag
welkom heten in de kerkgemeen-
schap. Samen groeien in liefde en
geloof, dat is het ‘waarom’ van fami-
liezondagen.

Daarnaast biedt het programma van
de familiezon-
dag samenwerkende
parochies de gelegenheid om fami-
lies, over dorps- en parochiegrenzen
heen, samen te brengen en ontmoe-
tingen en vriendschappen mogelijk
te maken, een eerste stap om samen
te groeien naar een verenigde mis-
sionaire geloofsgemeenschap. Naar-
mate we groeien in het verlangen
om een leerling van Jezus te zijn –
en in Hem groeien – kunnen we ook
met Hem missionair worden en van-
uit Gods liefde gaan leven, zoals Hij
ons heeft voorgeleefd.

Wat hebben we gedaan als gezinspastoraat?

We zijn afgelopen jaar het bisdom
rondgereisd om met pastores en vrij-
willigers te spreken over wat de fami-
liezon-
dag voor hun geloofsgemeen-
schap kan betekenen. We hebben
gezocht naar vitale plekken, waar
een proactieve houding is om invul-
ling te geven aan de familiezon-
dag met een regionale uitstraling. In de
meeste parochies daalt het aantal
kerkgangers, de dopelingen, de eer-
ste communicanten en vormelingen
al jaren en vaak is er bij ouders, die
nog wel om de sacramenten voor hun
kinderen vragen, helemaal niet de intentie om opge-
nomen te worden in de kerkgemeenschap. Dat er ‘iets’
moet veranderen beseft iedereen wel, maar de bereid-
heid om écht samen te werken en over je eigen
parochiegrenzen heen te kijken, ontbreekt soms.
Uiteindelijk blijven we afhankelijk van het draagvlak
en de daadkracht, die we ter plaatse aantreffen om de
organisatie van regionale familiezon-
dagen op gang te krijgen. Wij concluderen ook dat de priester de belang-

**Samen groeien
in liefde en geloof, dat
is het ‘waarom’ van
familiezondagen**

rijkste stuwende kracht is om deze
zondagen daadwerkelijk succesvol
te laten landen en te bestendigen,
maar priesters moeten zich door een
breder kernteam met gedeelde ver-
antwoordelijkheid gedragen voelen.
Soms ook is het nodig om parochies
en vrijwilligers uit het hele dekenaat
met elkaar te verbinden om familie-
zondagen mogelijk te maken.

Hoe gaat het?

Er moet eerst consensus zijn om de
bestaande werkwijze te doorbreken
en regionaal krachten te bundelen
om van de familiezon-
dagen een
succes te maken. De regio's in het
bisdom, waar de familiezon-
dag met
beide handen zijn aangegrepen,
merken dat het een waardevol-
le manier is om gezinnen meer
welkom te heten. Het is mooi om
gezinnen van communicanten en
vormelingen een levendige geloofs-
gemeenschap te kunnen bieden,
waarmee ze hun geloofsweg kun-
nen vervolgen en verdiepen. Op dit moment zijn er drie
locaties waar maandelijks een familiezon-
dag wordt
gehouden: Haarlem, Heemskerk en Schagen.

Jeroen en Marleen van Kreij-Warnaar wonen met hun drie kinderen in Almere en zijn nu ruim een jaar werkzaam als medewerkers gezinspastoraat van het bisdom Haarlem-Amsterdam.

In september gaat familiezon- dag weer van start... komen jullie ook?

- 11 september om 14.00 uur:
H. Mariakerk (Spoellaan,
Heemskerk)
- 18 september om 15.30 uur:
St. Christoforuskerk (Gedempte
Gracht, Schagen)
- 25 september om 9.30 uur:
St. Josephkerk (Jansstraat,
Haarlem)

We zijn begonnen in Haarlem en ontdekten enerzijds de kracht van het concept, anderzijds is het ook in de Josephkerk in Haarlem een blijvende opgave om te komen tot een grotere kerngroep van mensen, die zich hiervoor willen inzetten. In Schagen wordt op dekenaal niveau in samenwerking met vrijwilligers uit parochies uit de wijde omgeving gebouwd aan familiezondagen. Hier is er een grote bereidheid om over de grenzen van de eigen parochie te kijken. In sneltreinvaart zijn er verschillende commissies in het leven geroepen om qua liturgie, catechese, promotie, facilitaire zaken en gastvrijheid tot een goede invulling te komen. Tot slot is er in Heemskerk een sterke geloofsgemeenschap met relatief veel gezinnen en jongeren, waar vrijwilligers zich met hart en ziel inzetten voor hun geloofsgemeenschap. Dit heeft een aantrekkende werking en er zijn al twee mooie gastvrije familiedagen gehouden met een grote opkomst uit de regio.

Alleen door de krachten te bundelen en meer en meer te denken op regionaal of zelfs dekenaal niveau kunnen we het concept van de familiezon-
dag aantrekkelijk maken voor gezinnen, en in het bijzonder voor hen die nog niet gewend zijn de zon-
dag te vieren. Overal zien we worstelingen om bestaande structuren te doorbreken, de lokale situatie te over-

Er is er een grote bereidheid om over de grenzen van de eigen parochie te kijken

stijgen en steeds onze grotere missionaire opdracht in het vizier te houden en daar ook naar te handelen. Maar we zien ook de vreugde die de kinderen beleven aan deze invulling van de zondag. En als de kinderen tevreden zijn, zijn de ouders dat ook! ■

Jeroen van der Kreij
Marleen van Kreij-Warnaar

Wilt u in uw parochie(s) ook starten met dit concept?
Neem contact op met Jeroen en Marleen van Kreij-
Warnaar: mvankreij@bisdomhaarlem-amsterdam.nl.

Een boot vol migranten op het Sint-Pietersplein

Het eerste pastorale bezoek dat paus Franciscus maakte na zijn verkiezing op 13 maart 2013, was op 8 juli naar het Italiaanse eilandje Lampedusa. Daar vroeg hij aandacht voor migranten en vluchtelingen, vooral voor hen die op de Middellandse Zee in gammele bootjes de dood vonden. Sindsdien vraagt onze paus steeds weer aandacht voor de armen, de vluchtelingen en zwakkeren van de samenleving. Hij wil “een arme Kerk voor de armen”.

Foto: Eric van Teijlingen

H

et Sint-Pietersplein in Vaticaanstad, Rome, kennen we als een groot plein, omringd door colonnades met de heiligenbeelden en de eeuwenoude Egyptische obelisk in het midden. Sinds drie jaar staat er aan de linker-

kant een bronzen kunstwerk, getiteld 'Onvermoede engelen', van de Canadese kunstenaar Timothy Schmalz. Het zes meter lange beeldhouwwerk toont een groep migranten en vluchtelingen van alle hoeken van de wereld en van alle tijden op een boot: een joodse man die nazi-Duitsland ontvluchtte, een Syrische vrouw die de Syrische burgeroorlog, een Poolse man die het communistische regime, ook Afrikaanse slaven die naar Amerika en elders werden gedeporteerd, de oorspronkelijke bevolking van Amerika en Australië, enzovoort. Ook de heilige Maagd Maria en Jozef op de vlucht met het Kindje Jezus bevinden zich onder hen.

In het midden steken duidelijk twee engelenvleugels boven de mensen uit. Schmalz wil hiermee aangeven dat een migrant in het geheim een engel in ons midden kan zijn, verwijzend naar de zin uit de Hebreeënbrief (13,2): “En vergeet de gastvrijheid niet, door haar hebben sommigen zonder het te weten engelen onthaald”. ■

Timothy Schmalz is ook bekend van het uit 2013 daterende werk 'Homeless Jesus'. Een man, bijna levensecht, ligt onder een deken, die hoofd en handen verbergen, slapend op een bankje. Wie is hij? Enkel aan zijn blote voeten kun je zien dat het om Jezus gaat. De wonden van de kruisiging 'verraden' Hem. Dit beeldwerk is inmiddels op diverse plaatsen over de hele wereld te vinden. Misschien binnenkort ook in ons bisdom?

Werelddag voor migranten en vluchtelingen:
25 september 2022

'D

e Nicolaas', de kerk tegenover het Centraal Station van Amsterdam, zo kunstig ingeklemd tussen de huizen, heeft zich een goede reputatie verworven. Een klassieke liturgie, gecombineerd met sociale betrokkenheid, diaconie. Een plek waar hier en daar een nieuwkomer in Nederland zich kennelijk ook thuis voelt. Ook als je het Nederlands niet goed machtig bent, is daar de schoonheid van de liturgie en van het fraaie kerkgebouw. Persoonlijk denk ik dat de donkere hoekjes en de pilaren mensen ook wel rust geven als ze niet direct benaderd willen worden. Maar feit is dat diverse bezoekers uiteindelijk de stap hebben gezet om katholiek te worden. Wat 'bezielt' deze mensen?

Uiteraard zijn dat hoogst persoonlijke motieven. Sinds kort kunnen we daar achter komen, althans wat betreft één persoon en wel de publicist Stephan Sanders. Zijn boek met de verrassende titel *Godschaamte* verhaalt zijn 'Werdegang' naar de Moederkerk. Het is zoals de ondertitel vermeldt: Een eigentijdse expeditie op zoek naar God. En dat valt direct op in het boek: niet louter nestgeur, geen vrijblijvende hang naar rituelen die volgens sommige filosofen genoten kunnen worden al geloof je niks, geen flauwe praatjes van: ik heb de kerk niet nodig. Hier is het 'serious business'. Sanders beseft dat je in bepaalde culturele kringen, zeg maar NRC en Vrij Nederland, niet met katholicisme kunt aankomen. Nu zal mij dat, zoals de Amsterdammer zegt: "amme reet roesten", maar in een zoektocht naar de eigen identiteit heeft iedereen zijn eigen bergen te beklimmen. Dat geloven geen teken van zwakte is en al helemaal niet van intellectuele lafheid, eerder integendeel, dat kan je niet worden aangepreut, maar kan eenieder alleen zelf ontdekken.

Gaandeweg krijgt de lezer meer inzicht in de zoektocht: Stephan kent zijn biologische vader uit Zuid-Afrika niet en zijn moeder nauwelijks; en die twee hebben elkaar óók nauwelijks gekend. Hij is in Oldenzaal door liefdevolle mensen geadopteerd, maar uiteraard kon dat niet zijn bruine huidskleur - in die tijd wellicht als enige in de klas - verklaren. De ontdekking dat

Marcel Poorthuis is emeritus-hoogleraar in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University.

in het geloof de biologische afstamming op het tweede plan komt: denk maar aan het doopsel, het vormsel en natuurlijk aan Jezus' roeping van zijn leerlingen, die terstond hun ouders achterlieten, is voor Stephan essentieel. Het werpt een nieuw licht op het christen-zijn:

bij het vormsel dienen de ouders niet de hand op de schouder van de vormeling te leggen - zoals in goedwillende parochies nog wel eens gebeurt - maar dat is het moment van religieuze volwassenwording. De gelovige wordt als het ware geadopteerd tot kind van zijn hemelse Vader. Door Exodus, feest van bevrijding, wordt ook het volk tot Kind van God, die als Vader wordt erkend, maar niet al bij de schepping. We mogen zelfs even verwijzen naar het celibaat: vruchtbaar worden en talrijk zijn kan dus ook door goede daden en door wijsheid. Ook zonder zelf kinderen te hebben geldt dat goddelijke gebod!

De Bijbel blijkt nu eens (zoals alle goede literatuur) een gesloten boek, maar dan weer een vaste rots: de profeet Jesaja zegt: *Wees niet bang, je zult niet worden beschaamd (...), Je zult de schande van je jeugd vergeten.*

Naarmate schuldbesef in onze cultuur afneemt, lijkt schaamte toe te nemen, oppert Sanders. Trots voelt hij echter als het gaat om zijn Twentse adoptie moeder: liefdevol, taallessen aan Marokkanen, radicaal elk racisme afwijzend, kortom goed katholiek. Je zelf tot het katholicisme bekennen is daarom nog niet eenvoudig: het is de ontdekking van naaktheid en van de schaamte die daarbij hoort. Dat uitgerekend die vrijwel naakte man aan het kruis de kern van dat geloof vormt, dat is de grote ontdekking. ■

Gaandeweg krijgt de lezer meer inzicht in de zoektocht: Stephan kent zijn biologische vader uit Zuid-Afrika niet en zijn moeder nauwelijks; en die twee hebben elkaar óók nauwelijks gekend. Hij is in Oldenzaal door liefdevolle mensen geadopteerd, maar uiteraard kon dat niet zijn bruine huidskleur - in die tijd wellicht als enige in de klas - verklaren. De ontdekking dat

Godschaamte. Een eigentijdse expeditie op zoek naar God | Stephan Sanders | ISBN 9789028212244
www.vanoorschot.nl | € 20,00

Theater 'Titus: held, heilige'

Titus Brandsma – 15 mei jl. heilig verklaard – werd in 1881 geboren in Ugoklooster (bij Bolsward, Friesland) en werd in 1942 in Dachau om het leven gebracht. Zijn levensverhaal is het verhaal van een kwetsbaar mens, die overeind bleef te midden van het oorlogsgeweld, de geschiedenis van een praktisch ingestelde mysticus, die oog had voor mensen in crisis-situaties, een kroniek van een geleerde, die journalisten motiveerde niet te buigen voor de naziterreur. Poppenpeler Peter Vermaat heeft een avondvullend programma over Titus gemaakt. Info: www.petervermaat.nl

Deze voorstelling is te zien op 13, 19, 20, 26, 27 augustus om 20.30 uur in het Dorpshuis Skingen (Slappetersterdijk 13, Schingen); 23 en 24 september om 20.00 uur in de Karmelkerk (Stommeerweg 15, Aalsmeer kaarten: annevanwinden@planet.nl); 16 oktober om 13.30 uur H. Laurentiuskerk (Streekweg 216, Hoogkarspel | kaarten: h.burgmeijer@quicknet.nl).

Een nieuwe nuntius voor Nederland

Paus Franciscus heeft op 16 juli de nieuwe nuntius voor Nederland mgr. Paul Tschang In-Nam benoemd. Hij werd geboren in Seoul (Korea) in 1949 en priester gewijd in 1976 en is momenteel nuntius van Thailand, Cambodja, Myanmar en apostolisch gedelegeerde in Laos.

Foto: Wabel

Tienerkamp 'BreakOut'

Half juli vond op het heiligdom O.L.V. ter Nood het tienerkamp van het bisdom plaats met zo'n veertig tieners en dertig begeleiders. Het programma bestond uit sport en spel, catecheses en vieringen. Met als thema 'Zorg voor elkaar' stonden de werken van barmhartigheid centraal. Het was die week de warmste dag van het jaar maar de tentjes waren ook weggespoeld door een stortbui. Kortom, de tieners hebben veel beleefd.

Kevelaer 2022

Begin juli maakten zo'n negentig pelgrims uit de omgeving van Haarlem, de Zaanstreek, West-Friesland en Volendam de jaarlijkse belevaart naar O.L.V. de Troosteres van de Bedroefden in Kevelaer (Duitsland). Het jaarthema 'Hemel + Aarde aanraken' werd tijdens de vieringen door de begeleidende diaken en priesters inhoud gegeven. Als aandenken ontving iedere pelgrim een engeltje om zelf ook boodschapper te zijn van goed nieuws.

Foto: A. Broerse-van Hal

Bloemen zijn Gods gedachten over schoonheid,
die een vorm hebben aangenomen
om het oog te verblijden
wat het paradijs zal zijn misschien.

William Wilberforce

Voor de start klaar...

M agazine Missionaire parochie

Stel, je was deelnemer aan de bijeenkomst over de missionaire parochie. En je bent enthousiast naar huis gegaan. Je wilt er, zo had je afgesproken met de andere deelnemers uit jouw omgeving, verder mee in de parochie. Maar hoe vertel je dat thuis? Dit magazine helpt je erbij, met de teksten van James Mallon (de hoofdspreker) en veel tips om uit te proberen en foto's om de sfeer te vangen. Daarom, parochies: bestellen, uitdelen en aan de slag!

Missionaire parochie magazine | ISBN 9789493279049 | www.adveniat.nl
€ 9,99

Op 24 en 25 maart 2022 was er in Breda een grote en succesvolle bijeenkomst over de missionaire parochie. Meer dan duizend deelnemers uit Nederland en Vlaanderen waren erbij en deden er inspiratie op. Samen naar de Kerk van de toekomst. *SamenKerk* helpt je daarbij...

De missionaire parochie

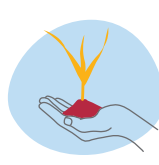
'Kickstart coaching' is een programma voor priesters, met name voor pastoors, om hen te helpen leiding te geven aan een (meer) missionaire parochie. Zes priesters gaan met elkaar in gesprek over de fundamenten van parochievernieuwing onder leiding van een coach van Divine Renovation. Op dit moment aangeboden in het Engels, Duits, Spaans en Italiaans (mogelijk in de toekomst ook in het Nederlands). Info: www.divinerenovation.org/kickstart

De zondag ervaren

Missionair betekent: wees gastvrij, verwelkom en maak verbinding. En zo zou een geloofsgemeenschap de zondag moeten gaan zien, zodat het werkelijk een zondagse ervaring wordt van samen vieren.

Tip van Fr. James Mallon:

- Maak de zondagse viering aantrekkelijk door mooie en verzorgde zang en muziek;
- Zorg dat de diaken of priester een echt goede preek houdt; en
- Dat er een sfeer van welkom hangt zodat niet-parochianen zich er meteen welkom voelen, bijvoorbeeld omdat ze gezien worden en persoonlijk verwelkomd worden in de kerk.

www.missionaireparochie.nl

Facebook: missionaireparochie

Instagram: de_missionaire_parochie

Leo Fijen is directeur/uitgever van Adveniat en presentator van de geloofsgesprekken van de KRO op de zondagochtend.

Bidden in eigen woorden, dat ging ze doen. Hoewel ze nooit had leren bidden. Vonne van der Meer, de onvolprezen auteur van het drieluik over Vlieland en van zoveel andere wonderschone boeken. Ze had geen bliksemschichtervaring, maar werd steeds meer

getrokken naar de liturgie, naar de rode, eeuwig brandende godslamp en de preek van een priester, die de gemeenschap vroeg te bidden voor een vrouw die het moeilijk had. Dat laatste gebeurde nog tijdens een vakantie, maar de roepstem van God was daarna niet te weerstaan. Dus liet Vonne van der Meer zich dopen op 42-jarige leeftijd, in de Sint-Vituskerk te Naarden. Zo begint ze haar boek over de zeven sacramenten. Die kende ze toen nauwelijks, ze gingen daarna pas leven door gesprekken op de maandagochtend met Nico de Gooijer, een priester van het bisdom Haarlem-Amsterdam die inging op haar uitnodiging om alle sacramenten van de katholieke Kerk uit te leggen. De teksten werden in 2009 snel geredigeerd, maar bleven tot dit jaar in een la liggen.

Beeldend en nabij

Vonne van der Meer wacht in de banken van de abdijkerk van Egmond om haar verhaal over deze uitgave te vertellen. Voordat we beginnen met de televisieopnames voor het geloofsgesprek over de zeven sacramenten, bedank ik haar. Want dit boek is een zegen voor iedereen in de Kerk. Voor priesters en catecheten, voor parochies en kerken, voor vrijwilligers en kerkgangers, voor ouders en hun kinderen. Want het gebeurt niet vaak dat de zware kost van sacramenten zo beeldend en nabij wordt beschreven. En ze praat zoals ze schrijft, Vonne van der Meer. Over de doop als een teken dat God ons trouw blijft, als een bevestiging dat een kind gedragen wordt door een grotere gemeenschap dan alleen het gezin, als een verwijzing naar God die in mensen op ons pad komt en in een peter en meter zichtbaar maakt dat de geloofsgemeenschap voor het kind zorgt. Over het vormsel dat ons na de doop (je hoort erbij) tegen ons zegt: er wordt nu ook iets van ons verwacht. Over de eucharistie, die offer en maaltijd is, waar God ons in Zich binnentrekt en een gemeenschap nodig heeft om mens te worden. Lichaam van Christus, wordt

wat je ontvangt, zo verwijst Vonne van der Meer naar Augustinus. Zo drukt ze uit dat wij niet de levende God eten, maar dat God ons in zich binnentrekt.

Sacrament der zieken

Juist omdat ze speelt met de taal, nadert ze het wezen van sacramenten, tekens van die onzichtbare genade. Ze neemt ons mee naar een geheim dat niet in woorden is uit te drukken en dat in haar taal steeds meer gaat leven.

Boek Vonne van der Meer over sacramenten zegen voor iedereen in de Kerk

Als ik haar vraag wat haar meest geliefde sacrament is, noemt ze het laatste sacrament dat steeds vaker het sacrament der zieken wordt genoemd. Want daar komen drie

sacramenten in samen, de biecht (boete en verzoening), de eucharistie (voedsel voor onderweg naar de hemel) en de zalving (heilig oliesel). God is juist daar waar een mens lijdt of ziek is. En die mens is niet alleen en staat in een gemeenschap. Daarom wordt de ziekenzalving steeds vaker in grotere groepen gegeven. Zo komt God tot ons, aan het einde van het leven. Wie wil luisteren naar die stem van God, doet er goed aan deze mooie uitgave van Vonne van der Meer te lezen. ■

Iedere zondag is er op televisie NPO2 om 9.45 uur een geloofsgesprek, gevolgd door de eucharistieviering (10.00 uur). Het Geloofsgesprek met Vonne van der Meer werd uitgezonden op 17 juli (terug te zien via www.kro-ncrv.nl/programmas/geloofsgesprek).

Gesprekken op maandag over de sacramenten
Vonne van der Meer met Nico de Gooijer | ISBN
9789025472535 | www.atlascontact.nl | € 19,99

We vieren eucharistie

We trekken op naar de Heer

Jezus sprak: "Ik zal hem komen genezen". Maar de honderdman antwoordde: "Heer, ik ben het niet waard dat Gij onder mijn dak komt, maar een enkel woord van U is voldoende om mijn knecht te doen genezen." (Mt. 8,7-8)

Christus en de centurion
Giuseppe Passeri (1654 - 1714)

De Kerk viert eucharistie, bron én hoogtepunt van het kerkelijk leven. Wat gebeurt 'daar' allemaal en waarom? De communieritus bereidt ons voor op het ontvangen van de heilige communie. Deze ritus begint met het Onze Vader, daarna volgt de vredeswens, de breking van het Brood, het ontvangen van de heilige hostie en wordt afgerond met een gebed.

et Onze Vader

Het Onze Vader is het gebed dat Jezus ons heeft geleerd. We lezen erover in de Bijbel. Jezus onderwijst zijn leerlingen hoe zich te gedragen, op welke wijze aalmoezen te geven en

hoe te bidden. "Niet eindeloos voort prevelen zoals de heidenen (...) [maar] bidt daarom als volgt: Onze Vader in de hemel..." U kunt dit nalezen in Mt. 6,1-14. Bij Lucas vragen de leerlingen aan Jezus hoe te bidden omdat de heilige Johannes de Doper zijn leerlingen ook had geleerd te bidden (Lc. 11,1-4). Sinds enkele jaren zijn er vier mogelijke teksten om het Onze Vader in te leiden, naast het bekende "Laten wij bidden tot God, onze Vader, met de woorden die Jezus ons gegeven heeft", zoals bijvoorbeeld deze: "In gemeenschap, verbonden met Christus, durven wij vol vertrouwen bidden".

Na een gebeden of gezongen Onze Vader (of het Latijnse *Pater noster*) bidt de priester het zogeheten embolisme (= toevoegend gebed): *Verlos ons, Heer, van alle kwaad. Geef vrede in onze dagen. Dat wij, gesteund door uw barmhartigheid, vrij mogen zijn van zonde, en beveiligd tegen alle onrust, hoopvol wachtend op de komst van Jezus Messias, uw Zoon*, waarop allen antwoorden: *Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in eeuwigheid. Amen.* In een aantal parochies wordt een nieuwere vertaling gebruikt (sinds december 2016): *Verlos ons, Heer, van alle kwaad, geef genadig vrede in onze dagen, dat wij, gesteund door uw barmhartigheid, altijd vrij mogen zijn van zonde, en beveiligd tegen alle angst en onrust, terwijl wij uitzien naar de zalige vervulling van onze hoop, de komst van onze Verlosser Jezus Christus.* In de Orthodoxe Kerken wordt deze tekst nooit door de gelovigen uitgesproken, enkel door de priester. En protestanten zijn gewend het 'Want van U...' altijd toe te voegen direct aansluitend het Onze Vader zelf.

Vredeswens

Vervolgens bidt de priester een gebed, waarin Hij Jezus herinnert aan zijn belofte om zijn vrede aan zijn leerlingen, aan zijn Kerk, te schenken. Daarbij smeekt hij de Heer om niet naar de zonden van de gelovigen te kijken maar naar het geloof van de Kerk (en misschien wel naar de grote zonden en het kleine geloof). Juist in de communieritus wordt een aantal keren om vrij-spraak van zonde gebeden. Omdat we vlak voor het

moment van onze ontmoeting met de Heer staan, die zijn Lichaam heeft gegeven voor onze zonden, mag de zwakke mens zich bevrijd weten door de bevrijdende kracht van Jezus, die wij in de communie gaan ontvangen. Vrij zijn van zonden betekent ook vrij zijn in je hart, in vrede te zijn met jezelf, met anderen en met God. Daarom ook een vredeswens vlak vóór het moment van het ontvangen van de heilige communie.

Vervolgens wenst de priester de aanwezigen de Vrede des Heren en gebiedt hij, of de diaken, de aanwezigen elkaar de vrede te wensen. 'Gebiedt' want het is geen vrijblijvende uitnodiging maar een oproep in gebieden-de wijs: *Wenst elkaar de vrede.* We geven de mensen in onze directe omgeving meestal een hand en zeggen 'de vrede van Christus' of 'vrede zij u'. De laatste maanden

zijn we, vanwege de coronamaatregelen, ook gewend om een lichte buiging naar elkaar te maken. Achtergrond van deze vredesritus is gelegen in wat is beschreven in Mt. 5,23-24: "Wanneer je dus je offergave naar het altaar brengt en je je daar herinnert dat je broeder of zuster je iets verwijt, laat je gave dan bij het altaar achter; ga je eerst met die ander verzoenen en kom daarna je offer brengen." Jezus zegt dit na de zogeheten Bergrede (van de acht zaligheden in het evangelie

van Mattëus: 'Zalig zij...') met de kern van de evangelische boodschap als het ware. Voordat wij richting het altaar gaan om de Heer in de communie te ontvangen, is het goed vrede te sluiten.

Soms wordt de vredeswens als storend ervaren in de voorbereiding op het ontvangen van de Heer zelf in de communie. Er is veel rumoer die een stille en devotie geestelijke voorbereiding doorbreekt. Sommigen nemen dit moment te baat om Jan en Alleman in hun omgeving uitgebreid te begroeten, terwijl anderen zich beperken tot de mensen direct naast hen. Ook zijn er culturele verschillen. Waar de een handen geeft, omarmen anderen elkaar.

Duidelijk moge zijn dat de vredeswens een bijdrage moet zijn aan de innerlijke voorbereiding op het ontvangen van de heilige hostie. Ook moet onthouden worden dat de vredeswens een symbolische handeling betreft voor een geestelijke gedachte. Het is daarom voldoende om de mensen in uw directe omgeving de vrede te wensen. Maar is het altijd goed om toch een paar stappen te zetten richting een gelovige in de directe nabijheid, die alleen is.

De vredeswens moet een bijdrage zijn aan de innerlijke voorbereiding op het ontvangen van de heilige hostie

Wellicht is het aardig te vermelden dat de vredeswens in de Ambrosiaanse ritus (vooral in en rond Milaan, Italië) aan het begin van de Dienst van de eucharistie is, voordat men de Maaltijd van de Heer viert. Vrede in het hart en het ontvangen van de Heer in het breken van het Brood horen wezenlijk bij elkaar.

Het breken van het Brood

De ritus van de broodbreking is net zo oud als de eucharistieviering zelf. De oudste benaming voor de eucharistie is namelijk: het breken van het Brood. Dat is ook wat Jezus deed bij het Laatste Avondmaal. Hij pakte het brood, brak het en gaf het aan zijn leerlingen.

Zo ook de leerlingen zelf. In het Bijbelboek Handelingen lezen we: “Ze bleven trouw aan het onderricht van de apostelen, vormden met elkaar een gemeenschap, *braken het brood* en wijdden zich aan het gebed” (Hand. 2,42) en: “Elke dag kwamen ze trouw en eensgezind samen in de tempel, *braken het brood bij elkaar thuis* en gebruikten hun maaltijden in een geest van eenvoud en vol vreugde” (Hand. 2,46). Of denk terug aan het Emmausverhaal, naar het moment waarop deze twee leerlingen de Heer

herkenden... precies: bij het breken van het brood.

Aanvankelijk had de breking van het Brood een praktische betekenis als het eucharistische brood verdeeld werd onder de aanwezige gelovigen. Uiteraard heeft het ook een symbolische betekenis. Het Lichaam van Christus wordt gebroken om te dienen tot “brood dat leven geeft” (Joh. 6,35). Het is in dit verband goed om ook hoofdstuk 6 van het Johannesevangelie eens door te lezen.

De apostel Paulus, die zelf niet aanwezig was bij het Laatste Avondmaal maar wel de oudste beschrijving van de woorden van Jezus heeft weergegeven, schreef ook: “Maakt de beker waarvoor wij God loven en danken ons niet één met het bloed van Christus? Maakt het brood dat wij breken ons niet één met het lichaam van Christus? Omdat het één brood is zijn wij, hoewel met velen, één lichaam, want wij hebben allen deel aan dat ene brood” (1 Kor. 10,16-17). Daarom wordt het brood gebroken en gedeeld. Om één te worden met Jezus zelf, zodat wij, christenen, meer op Christus gaan gelijken.

Het Lam Gods

Vanaf de zevende eeuw wordt in de liturgie bij het breken van het Brood het Lam Gods (in het Latijn *Agnus Dei*) gezongen of gebeden. Eigenlijk is de bedoeling dat het net zo lang gezongen wordt als het breken van het

brood duurt. Nu wordt het drie keer herhaald. De eerste twee keren wordt geantwoord met: “Ontferm U over ons” en de laatste, de derde keer met: “Geef ons de vrede”.

Terwijl de priester het Brood breekt, laat hij een stukje in de kelk vallen, zoals de rubrieken voorschrijven.

De achtergrond is niet geheel duidelijk. Er wordt een Romeins gebruik in gezien, waarbij de Bisschop van Rome op bepaalde feestdagen een stukje geconsacreerd brood naar nabuurkerken zond als teken van de band tussen de bisschop en de priester en als verkondiging van de eenheid in Christus' offer. Mogelijk gaat het ook terug op een Syrisch gebruik als symbool van de vereniging van lichaam en bloed in de verzezen Christus.

Zalig zij die genodigd zijn

Nadat de grote hostie gebroken is, nodigt de priester ons uit tot communiceren. Daarbij toont de priester de heilige hostie en zegt: “*Zalig zij die genodigd zijn aan de Maaltijd des Heren: Zie het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld.*” Daarop antwoorden de aanwezigen met: “*Heer, ik ben niet waardig dat Gij tot mij komt, maar spréék en ik zal gezond worden.*”

Door deze woorden spreken we als gelovigen ons geloof uit, dat de Heer zelf tot ons komt. En net als bij het ‘Lam Gods’ belijden wij ook in deze voorbereidende gebeden onze onwaardigheid. We beseffen dat we mensen zijn met zwakheden en tekorten, die genezing (‘gezond worden’) nodig hebben van lichaam en geest om sterk te staan in deze wereld, om het christen-zijn te beleven en uit te dragen. Maar Jezus heeft ook gezegd dat Hij gekomen is voor hen die ziek zijn, want gezonde mensen hebben geen dokter nodig. Jezus is immers gekomen voor de zondaars en niet voor de rechtvaardigen (cf. Mc. 2,17).

De tekst “Zie het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld” vinden we in het Johannesevangelie op de lippen van de heilige Johannes de Doper, die er Jezus

Communie uitreiken en ontvangen is een waardig moment, niet geschikt voor een gesprekje, het plaatsen van een opmerking of het maken van een statement. Het uitreiken of ontvangen van de communie mag geen aanleiding geven tot schandaal, stellen de liturgische regels. Van beiden wordt ook verwacht dat zij geestelijk voorbereid communiceren. De hostie wordt direct genuttigd (en niet meegenomen naar de zitplaats).

Bij het communiceren ontvangen we de heilige hostie en gaan we niet onder twee gedaanten ter communie (Brood en Beker). Dit wordt ook geadviseerd. Bij het ontvangen van de hostie als Lichaam van Christus wordt ook het gehele Lichaam (en Bloed) ontvangen. Een rondgang van een kelk geeft allerlei praktische en hygiënische bezwaren en risico's (denk bijvoorbeeld wat er gebeurt als iemand per ongeluk een kelk laat vallen). Bij bijzondere gelegenheden, bijvoorbeeld bij een huwelijksviering, kan hier door de priester voor het bruidspaar een uitzondering op worden gemaakt.

mee aanduidt (zie Joh. 1,29). De tekst ervoor ("Zalig zij die genodigd zijn aan de Maaltijd des Heren") is een vrije vertaling van afkomstig uit het Bijbelboek Openbaring van Johannes (Apok. 19,9). De gelovigen antwoorden met de tekst van de Romeinse militair, die Jezus smeekt om de genezing van zijn knecht (zie Mt. 8,8). De woorden "ik ben niet waardig" hebben niets met gebrek aan menselijke waardigheid te maken of een ontkennen van de universele rechten van de mens, maar willen een echte nederigheid uitdrukken en het besef dat wij zondige mensen zijn, mensen die niet zónder de genade de Heer kunnen leven. Hij is onze geneesheer ten leven.

In stilte bidt de priester

Voordat de priester het gebroken Brood aan het volk toont, bidt hij een aantal gebeden in stilte. Dit is nog een overblijfsel uit de zogeheten Tridentijnse Mis. Toen had de priester een hele serie van gebeden, die enkel hij in stilte bad: voor de Mis, na de Mis en tijdens de Mis. Daarvan zijn er een paar gebleven, vooral bij de offerande en nu bij de communieritus. Op dit punt in de Mis heeft de priester een keuze tussen twee gebedsteksten. Een van deze teksten luidt als volgt: "Heer Jezus Christus, Zoon van de levende God, Gij hebt in de Heilige Geest de wil van de Vader volbracht en door uw sterven de wereld tot nieuw leven gewekt. Verlos mij door uw heilig Lichaam en Bloed van elk kwaad, van alle ongerechtigheid. Geef dat ik nooit de weg van uw geboden verlaat, nooit word gescheiden van uw liefde". U ziet, ook hier wordt verwezen naar de zwakheid van de mens en gevraagd om Gods bijstand en genade.

De communie

Dan volgt het moment van de communie. Het woord 'communie' is afgeleid van het Latijnse 'communio' dat 'gemeenschap' betekent, afgeleid van het Griekse 'koinoonia' (gemeenschap, samen-zijn). Door het tot

ons nemen van de heilige hostie, het Lichaam van Christus, worden we één in gemeenschap met Jezus zelf. Hij komt tot ons.

Na de uitnodiging tot communie communiceert de priester als eerste (samen met de eventueel aanwezige concelebranten). Dat heeft niets met eer of egoïsme te maken. Ook niet met verkeerde gastheerschap (in onze cultuur is het gebruikelijk dat de gastheer, -vrouw als laatste neemt.) De priester communiceert als eerste om duidelijk te maken dat niet hij de gastheer is, maar Jezus Christus zelf. Als voorganger in de vierende gemeenschap die te gast is bij de Heer, is hij de eerste ontvanger. Daarna ontvangen de assistenten (acolieten, misdienaars, lectoren enzovoort) de communie. Vervolgens vindt de communie van de gemeenschap plaats.

Ter communie gaan

De communie wordt altijd waardig ontvangen. Er zijn twee vormen gebruikelijk: tong- en handcommunie. Officieel heeft de communie op de tong de voorkeur, maar in ons land is de handcommunie volledig geaccepteerd. Over de laatste wijze schreef de heilige Cyrillus van Jeruzalem (+ 386) in de vierde eeuw: "Als je nadert [tot de communie], nader dan niet met gespreide vingers. Maar maak van je linkerhand een troon voor je rechterhand die de koning gaat ontvangen. Ontvang dan het Lichaam van Christus in de holte van je rechterhand en zeg daarbij: Amen." Dat is ook wat gezegd wordt. Degene die de communie uitreikt, toont de heilige hostie aan de communicant en zegt: 'Lichaam van Christus', waarop geantwoord wordt: 'Amen'. Dan wordt de hostie genuttigd. Kerkvader Ambrosius (339-397) zei hierover: "De priester zegt tot je: Lichaam van Christus en jij zegt: Amen, dat wil zeggen: het is waar. Wat je tong belijdt, laat je hart daaraan vasthouden".

Verder is het bij ons gebruikelijk dat degene die niet ter communie kunnen gaan, als teken van verbondenheid een zegening kunnen ontvangen. Denk bijvoorbeeld aan kleine kinderen. Zij komen dan met hun armen gekruist voor de borst naar voren.

Na de communie

Nadat de gelovigen de communie hebben ontvangen, wordt het altaar afgeruimd. Er volgt een moment van stilte voor persoonlijk gebed. Een meditatief lied of meditatieve muziek kan bijdragen aan de juiste sfeer. De communieritus wordt afgesloten met een (slot)-gebed. In dit slotgebed wordt altijd verwezen naar het toekomstige eeuwige leven bij God. ■

Eric van Teijlingen

Mysterie van de rode robijn

Er is iets ergs gebeurd in de KoepelKathedraal.

De Rode Robijn is gestolen uit de monstrans – de gouden houder van de hostie en heel veel gekleurde edelstenen. De boef is op de vlucht geslagen, maar ergens in de kathedraal loopt hij nog rond...

Aan jou de taak (als Superhavik mét speursnavel) om de boef te volgen door de kathedraal en de Rode Robijn terug te vinden. Durf jij het aan?

Mysterie van de Rode Robijn is geopend t/m 31 augustus.

Stuur je tekening vóór 15 september naar SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem, samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl en vermeld je naam, leeftijd en adres. Misschien wil je wel één van de drie te winnen boeken 'Het mysterie van het steenhoutertje'.

Kijk hier...

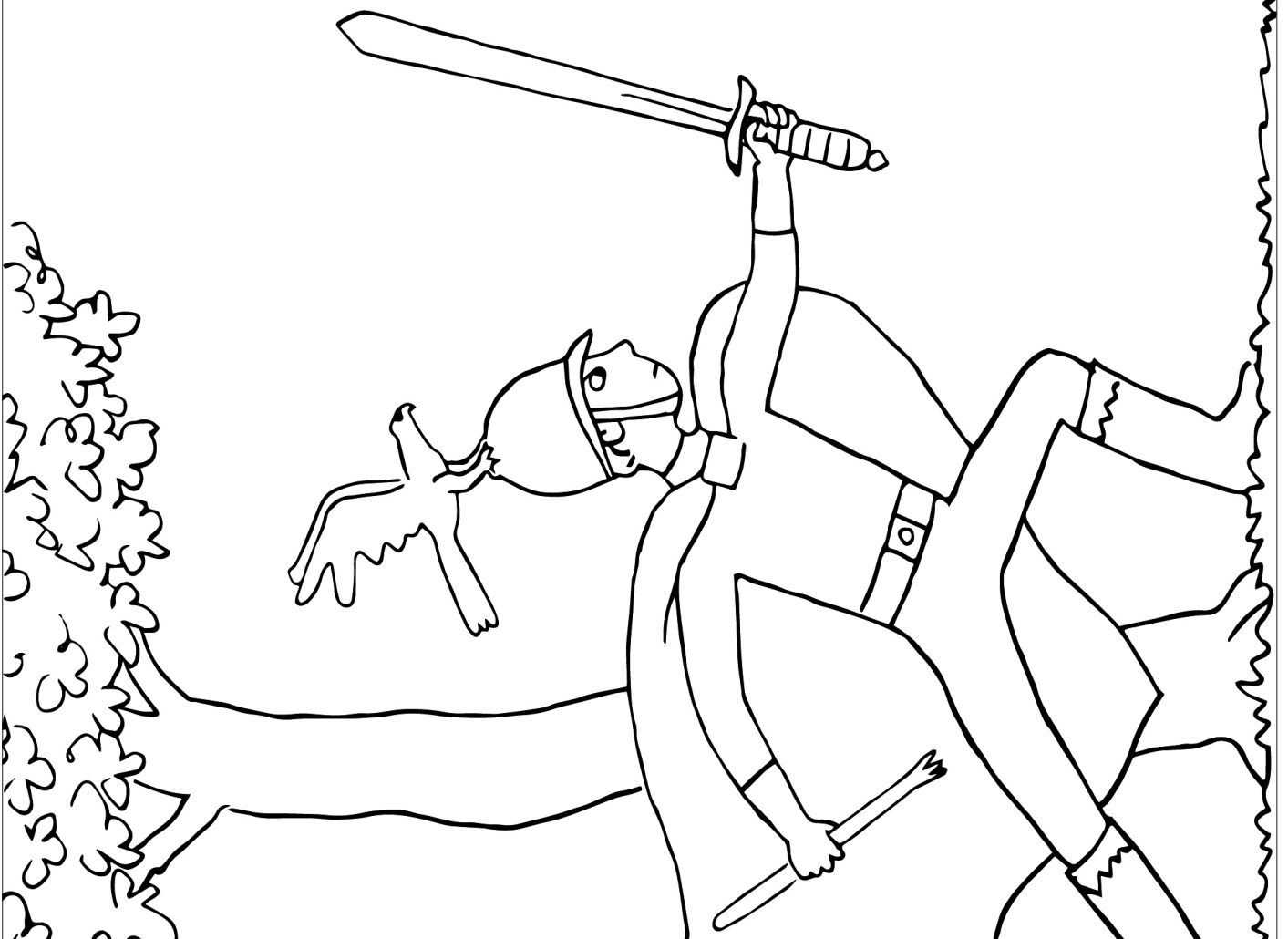
Kathedrale basiliek Sint Bavo (KoepelKathedraal)
Leidsevaart 146, 2014 HE Haarlem

Bezoek via de ingang aan het Bisschop Bottemanneplein

www.koepelkathedraal.nl | info@koepelkathedraal.nl
Geopend: maandag-zaterdag van 10.30-17.00 uur en 's zondags 11.30-17.00 uur

Kleur de
tekening in en teken
tegen welke draak
of kathedraal-
monster jij als ridder
Bavo aan het vechten
bent...

Noord-Hollandse katholieken willen een open en welkome Kerk

Synode 2021-2023

Van oktober 2021 tot half mei 2022 werd – op verzoek van paus Franciscus – in ieder bisdom in de wereld gesproken over de toekomst van de Kerk. Het was de eerste fase van de Synode. Volgend jaar vinden bijeenkomsten plaats per werelddeel en in oktober 2023 wordt de Synode afgesloten in Vaticaanstad in Rome. Tegen die tijd leest u er meer over in *SamenKerk*.

De afgelopen maanden zijn kris kras door het bisdommen mensen bijeengekomen om te spreken over de thema's gemeenschap, participatie en zending (= communio, participatio en missio). Van alle gesprekken en bijeenkomsten in parochies en geloofsgemeenschappen, door religieuzen en jongeren, zijn verslagen gemaakt. Deze zijn samengevoegd in ons bisdomverslag, waarin alle geluiden zoveel mogelijk zijn weergegeven. Het volledige verslag kunt u teruglezen op de website van het bisdom. Graag delen we hieronder een aantal van de belangrijkste ervaringen en geuite hartenkreten.

Gemeenschap en participatie

- Parochianen waren blij verrast door de energie van de synodale uitwisseling en vragen om dit instrument voor verbinding en nieuwe kansen tot groei te behouden.
- Waar verschillende kerkplekken samengevoegd worden, hebben parochianen behoefte aan meer gemeenschapsofbouw en pastorale nabijheid.
- Jongeren hebben behoefte aan een gemeenschap, maar vinden die moeilijk in de parochies. Het zou hen helpen als er op geloofsniveau meer uitwisseling komt met de andere generaties, met de ouderen.

- Er is behoefte aan een actief beleid om de aanwezigheid en rol van vrouwen in de Kerk te bevorderen, ook in bestuurlijke en pastorale functies.
- Rondom gevoelige onderwerpen als het begin en einde van het leven (abortus en euthanasie), homoen biseksuelen en transgender, gescheiden en hertrouwde mensen en het priestercelebaat is er vooral behoefte aan pastorale ruimte en ondersteuning om op geloofsniveau een persoonlijke zoektocht te kunnen (aan)gaan.

De synode helpt ons ook om trouw te blijven aan ons geloof

Vieren

- Het samen vieren van de eucharistie wordt door velen gezien als het middelpunt van het kerkelijke leven. De onderlinge ontmoeting bij de koffie na de viering is voor velen even belangrijk.
- Er zijn grote verschillen tussen ouderen en jongeren, maar ook binnen generaties, in visies op een aantrekkelijke liturgie. Gelovigen vragen in het algemeen om een goed verzorgde liturgie met mooie

- muziek, verzorgde rituelen en een verstaanbare en inspirerende verkondiging, zodat zij geraakt worden en gevoed om de uitdagingen van het dagelijks leven aan te gaan.
- Onze kerken internationaliseren, vooral in de steden. Dat geeft ook kansen om te leren van elkaars gewoontes, culturen en geloofsbeleving.

Zending

- Parochianen willen medeverantwoordelijk zijn bij het uitdragen van het geloof. Tegelijk hebben ze behoefte aan ondersteuning in deze taak. Ze willen leren hun geloof te verdiepen en onder woorden te brengen. Dit is nodig om aan de buitenwereld duidelijk te maken waar wij voor staan.
- Activiteiten van de caritas zouden meer in beeld gebracht moeten worden als manier om ons geloof uit te dragen.
- Nieuwe initiatieven in parochies en groepen kunnen meer ruimte krijgen. De tijd zal leren of het van de Heilige Geest is en mensen dichterbij Christus brengt.
- Religieuzen en nieuwe gemeenschappen hebben ontdekt hoe ze elkaar aanvullen en versterken. Zij willen vanuit hun charisma's de parochies en het bisdom ten dienste staan.

Dialogoog

- Parochianen hebben behoefte aan een actieve communicatie door en een hartelijke dialoog met de bisschop en het bisdombureau.

**Laten we actief
blijven luisteren,
ook als we daardoor
in verwarring
worden gebracht**

- De jongeren zijn geraakt door de sporen van de polarisatie in onze Kerk. Zij pleiten voor een nieuwe cultuur, waarin we leren om op een gezonde manier meningsverschillen te bespreken en op te lossen.
- Naar buiten zou de Kerk uitnodigend moeten zijn voor mensen die zoeken. We moeten interesse tonen in het leven van mensen buiten de Kerk, van hen leren en creatiever zijn in manieren

om nieuwe mensen te leren kennen, bijvoorbeeld met culturele activiteiten in onze kerken.

- Men wil meer oecumenische dialoog en samenwerking met kerken en maatschappelijke organisaties, zeker in de plaatselijke context, bijvoorbeeld als het gaat om de caritas. ■

Corine van der Loos

www.bisdombisdomhaarlem-amsterdam.nl
Icoontje "Synode 2023" (linkerzijde)

Reactie bisschop Jan Hendriks

"Ik ben dankbaar voor alle reacties en bijeenkomsten. Veel mensen, jong en ouder, hebben naar voren gebracht wat zij belangrijk vinden voor de opbouw van de geloofsgemeenschap: meer vorming in het geloof, in het gebed en het geestelijk leven; gemeenschap en verbondenheid met elkaar; het vieren van de grote geheimen van ons geloof, de sacramenten. In de gesprekken zijn veel mooie en waardevolle zaken en suggesties naar voren gekomen en daaruit blijkt een groot verlangen naar communio, naar gemeenschap met elkaar en met de Heer. Er kwam natuurlijk ook kritiek naar voren; daar zitten aandachtspunten bij voor de parochies, voor mij als bisschop en het bisdom. Er is op gewezen dat communio ook een dialoog vraagt.

Hoe we die dialoog structureel meer gestalte kunnen geven, is een vraag waar we nog meer bij stil moeten staan. Wat betreft de ervaringen van mensen, die zich door de Kerk veroordeeld voelen, denk ik dat de Kerk hierin een fijngevoeligheid moet ontwikkelen in haar spreken en dat duidelijk tot uiting moet komen dat de Kerk voor alle mensen een liefhebbende moeder wil zijn en dat die liefde er niet van afhangt of je wel 'perfect' bent.

Ruimte en aandacht werd gevraagd voor nieuwe charisma's in de Kerk, zoals die bijvoorbeeld tot uiting komen in nieuwe bewegingen en gemeenschappen. Ook de aandacht voor jongeren en gezinnen die wordt gevraagd, is mij uit het hart gegrepen. We kunnen niet anders dan de oude denkpatronen verlaten en ons instellen op de Kerk van de toekomst, die missionair zal zijn en veel meer dan tot nu toe een samen-

werken zal zijn als één gemeenschap in dienst van het evangelie. Vooral ouderen worden geraakt door het wegvallen van structuren bij samenvoegingen en fusies. Op een andere, eenvoudigere manier lokaal samenkomen voor gebed, gesprek en ontmoeting kan soms helpen om elkaar in geloof vast te houden. We hebben een gemeenschap nodig en de inspiratie die we elkaar, ook vaak ongemerkt, doorgeven. Voor de priesters en pastorale krachten is het belangrijk dicht bij de mensen te kunnen zijn. Daarvoor moet tijd en ruimte worden geboden. Ook de aandacht voor de noden in de samenleving, voor mensen die het moeilijk hebben is voor hen en voor iedere christen wezenlijk."

Lees de volledige reactie van onze bisschop op de website van het bisdom.

Ingrid Henkemans is erfgoedspecialist van Museum Catharijneconvent en inventariseert en adviseert de kerken van het Bisdom Haarlem-Amsterdam.

Een heilig putje als statussymbool

Parochies en kerken zijn erfgoeden en schatbewaarders. De gebouwen zijn in een bepaalde stijl opgetrokken. In iedere kerk zijn er kunstschatten: van een glas-in-loodraam tot een heiligenbeeld, van liturgische voorwerpen tot aan kunst met een grote K. *SamenKerk* opent voor u een klein kiertje van deze schatkamer.

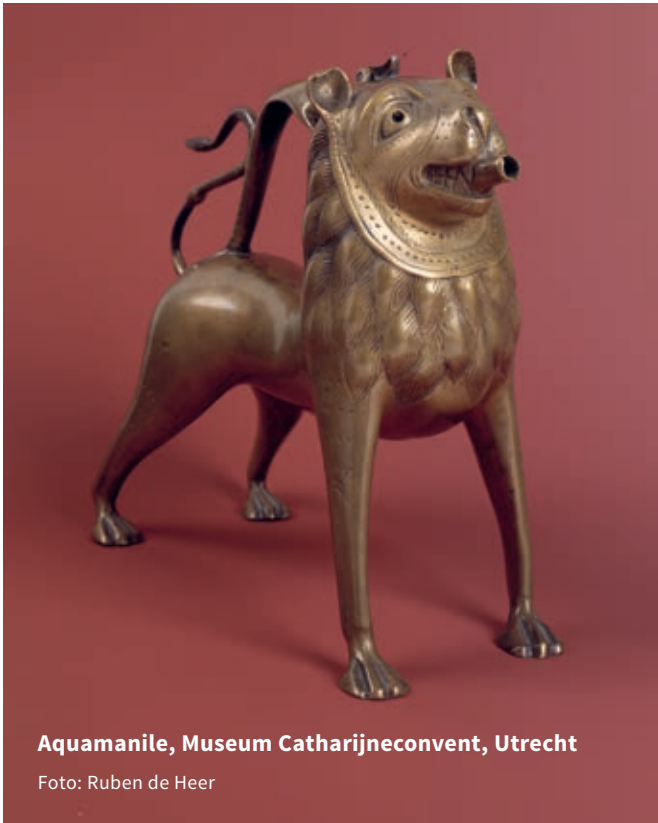
Zijaltaar, St Bavokathedraal Haarlem

Heilig putje, Vogelenzang

Begin jaren negentig van de vorige eeuw stuitten parochianen van de kerk Onze Lieve Vrouwen Hemelopneming in Vogelenzang in het priesterkoor van hun kerk op een heilig putje. Het was vele jaren aan het oog onttrokken geweest door een lap stof, die de driezijdige apsis bekleedde. Tot in de achttiende eeuw was in vrijwel elke katholieke kerk een heilig putje te vinden, nabij het hoofdaltaar. Maar gaandeweg verloor het zijn functie en werd het dichtgemetseld of werd er een tabernakel of credens van gemaakt. In nieuwe kerken, zoals die in Vogelenzang, was het zeer ongebruikelijk om heilige putjes in het ontwerp mee te nemen. Wat is het verhaal achter dit in onbruik geraakte putje? Een heilig putje, ook wel lavabo, sacrarium of piscina genoemd, bevindt zich doorgaans in de apsis van een kerk aan de rechterkant van het hoogaltaar in een nis. Soms uitbundig gedecoreerd, in andere gevallen is

Aquamanile, Museum Catharijneconvent, Utrecht

Foto: Ruben de Heer

Lavaboketel, Museum Catharijneconvent, Utrecht

Foto: Ruben de Heer

het niets meer dan een vierkante uitsparing in de muur. In de nis zitten één of twee bekkens of kommen, voorzien van een afvoer waarmee het water dat gebruikt wordt voor de liturgische handwassing - en afkomstig uit een lavaboketel of aquamanile - rechtstreeks uitkomt op gewijde grond direct onder de kerk of op het kerkhof naast de kerk.

Lavaboketel en aquamanile

Al vele eeuwen doet men aan (rituele) handwassing. In de kerk bij de voorbereiding en ter afsluiting van de eucharistie. Maar ook thuis werden handen - en soms voeten - voor en na het eten gewassen. Een goed gebruik in een wereld waarin hygiëne vaak ver te zoeken was. Voor het wassen gebruikte men een lavaboketel of een aquamanile. Uit de middeleeuwen zijn er honderden bewaard gebleven. Sommige van aardewerk en andere van koper.

Een lavaboketel heeft een ronde buik met twee opstaande schenktuiten en hangt aan een haak. Een mooi voorbeeld van profaan gebruik hiervan is te zien op de centrale voorstelling van de Mérodetriptiek van Robert Campin. De schilder situeert de aankondiging van de Heer (Annunciatie, Maria Boodschap - red.) in een 'gewoon' woonvertrek van gegoede Vlaamse burgers met allerlei huisraad, waaronder dus de koperen lavaboketel, hangend in een nis.

De aquamanile - Latijn voor water (aqua) en hand (manus) - wordt ook veel gebruikt voor de handenwassing in kerk en huis en lijkt op een soort gieter in de vorm

St. Petrus Banden, Diemen

Iedere kerk heeft een heilig putje, tegenwoordig in de sacristie. Het werd/wordt gebruikt voor het afvoeren van het water van de eerste wassing van kelkdoekjes en corporales, of het water met resten van geconsacreerde hosties en soms voor oude gewijde olie.

Grote sacristie, St. Bavokathedraal Haarlem

Fotografie: A. Broerse-van Hal

van een dier zoals een leeuw, griffioen, ram of eenhoorn. Deze verschijningsvorm lijkt te zijn voortgekomen uit invloeden uit laat-Romeinse, vroeg-Byzantijnse en islamitische culturen.

De kerk van Borret

In Vogelenzang bevindt zich een neogotisch heilig putje. In opdracht van pastoor mgr. dr. Theodoor Borret werd een nieuwe kerk gebouwd door Theo Molkenboer (1858-1861). Borret was ruim zestien jaar als hoogleraar verbonden geweest aan het grootseminarie Warmond en was ervan overtuigd dat hij de volgende bisschop van bisdom Haarlem zou worden. Kapelaans op het seminarie zeiden daarover spottend tegen elkaar 'hij (Borret) heeft de mijter in zijn kop en niet op zijn kop'. Helaas besliste het lot anders. Borret werd naar het kleine bollendorp Vogelenzang gestuurd. De kerk die hij daar liet

bouwen oogstte veel bewondering en mocht veel hoogwaardigheidsbekleders ontvangen, waaronder koningin Sophia, de vrouw van koning Willem III. Ze kwamen voor hem, maar ook om de nieuwe kerk te zien.

Decoratie priesterkoor

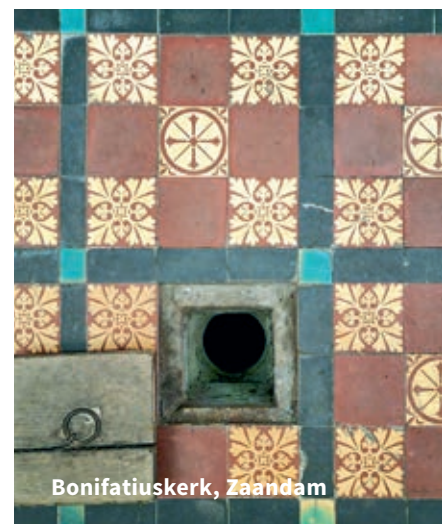
Borret had namelijk kosten noch moeite gespaard om een indrukwekkend interieur samen te stellen voor zijn kerk. Hij ontwierp zelf de drie tegeltaleaus in de apsis en liet ze in Engeland in Stoke-on-Trent vervaardigen. In het middelste tegeltaleau, precies achter het hoogaltaar, liet hij in een gotische nis een heilig putje aanbrengen, omgeven door een rand van schildjes met daarin zijn eigen wapen van passer met drie bloemen. Een heilig putje bevindt zich doorgaans rechts naast het hoogaltaar en deze plek lijkt daarom ongelukkig gekozen. Maar dit heeft alles te maken met het feit dat Borret op die plek voor zichzelf een prachtige uitgevoerde sedilia (drie zetels voor de priester en assistenten) in gedachte had. Een met afbeeldingen van zijn

naamheiligen en met zijn wapenschild in de top. Een sedilia die in een kathedraal niet zou misstaan. Het heilig putje moest daar dus voor wijken, maar droeg tegelijkertijd bij aan het aanzien van deze pastoor, die graag bisschop had willen worden. ■

Ingrid Henkemans

Zijaltaar, St. Bavokathedraal Haarlem

Bonifatiuskerk, Zaandam

D

e Kerk viert op 15 augustus het hoogfeest van Maria tenhemelopneming, waarbij vaak het Magnificat gezongen wordt, Maria's lofzang uit het evangelie van Lucas (1,46-55). Henk Jongerius

heeft deze tekst als inspiratie gebruikt voor het lied 'God wil een tempel bouwen', naast enkele bekende Marialiederen. God wil de mensen nabij zijn. Uit Maria wordt geboren het Licht van deze wereld, dat de schepping zal verwarmen en alles in een ander perspectief zal zetten. Alhoewel het lied met enige regelmaat gezongen wordt op dezelfde melodie als het bekende Marilied 'God groet u, zuiv're bloemé' schreef Jongerius de tekst op een melodie uit de bundel 'Den Blijde Requiem' van Lucas van Mechelen uit 1631. Die melodie is echter een stuk ouder en is te vinden als een liefdeslied in het Antwerps Liedboek uit 1544.

Jos Martens

God wil een tempel bouwen

God wil een tempel bouwen om ons nabij te zijn,
en boven alle vrouwen zal zij gezegend zijn
die Hij zich heeft verkoren: Maria is haar naam,
een roos die zonder doornen in bloei zal komen staan.

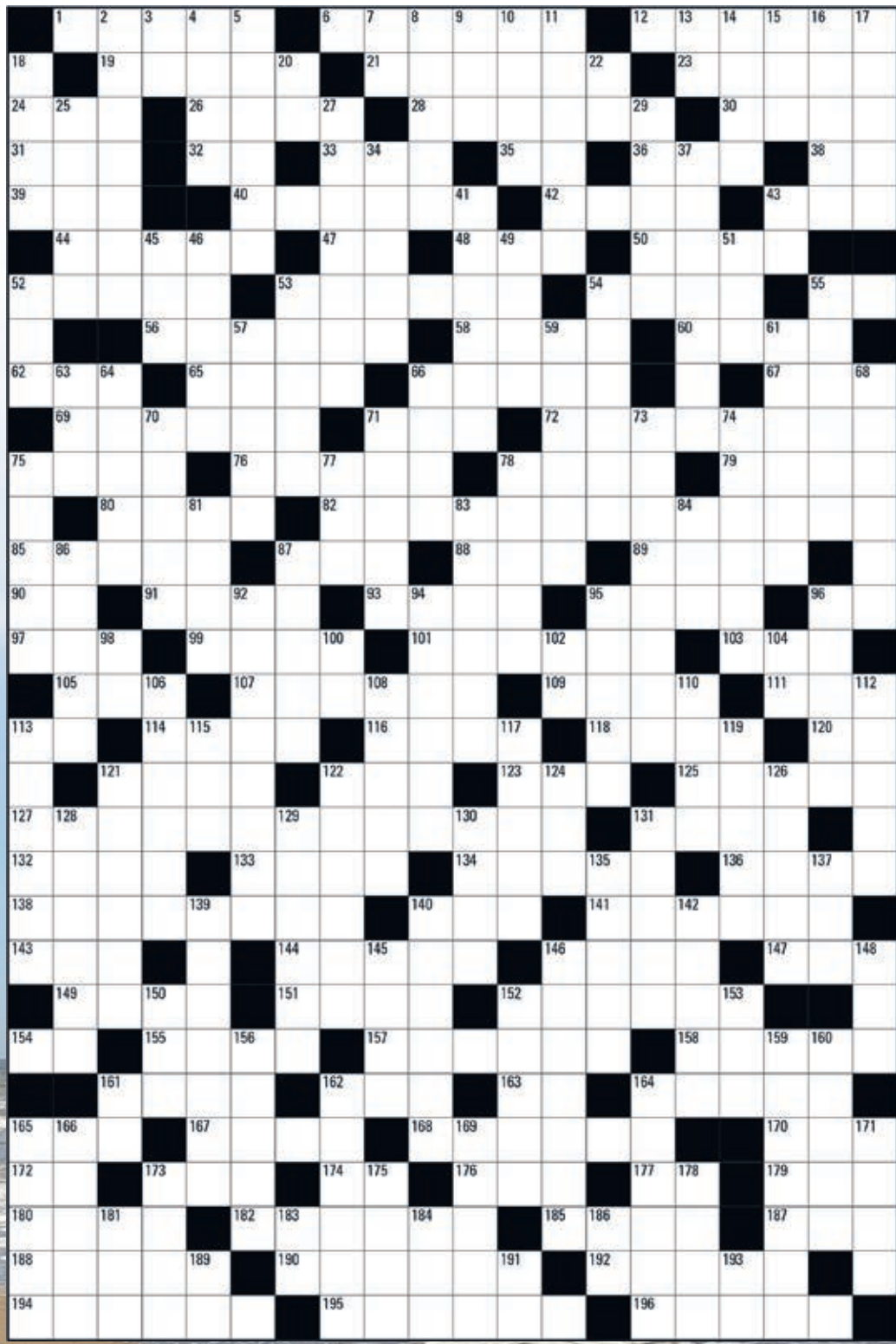
Die bloem gaat zich ontvouwen,
het zonlicht wekt haar zacht,
verwacht in stil vertrouwen, het wijken van de nacht:
zo heeft zij willen wachten, die hoop in zich gevoed;
zo schijnt na vele nachten ons levenslicht voorgoed.

Zijn warmte zal verlichten de armen in het land,
op aarde vrede stichten: komt, reikt elkaar de hand.
God zal zijn tempel bouwen: een wereldwijd tehuis;
mensen die Hem vertrouwen worden er kind aan huis.

Foto: A. Broerse-van Hal

Gebruik de QR-code om dit lied te beluisteren of kijk op de website van het bisdom.

Veel zomers puzzelplezier en maak kans op één van te winnen magazines Adelbert over de Egmondse Abdij.

Oplossing:

171	162	18	109	180	179	119	196	120	185	161	63	180	179			
53	48	81	36	104	149	14	169	116	193	75	156	14	121	22	138	22
43	182	60	156	26	60	10	161	182	184	147	123	93	131			
173	137	195	71	30	89											

Horizontaal

1 gespied 6 legerrang 12 woedend 19 stekelige plant
 21 vreemde munt 23 fijngestampte aardappelen
 24 allterrainbike (afk.) 26 derhalve 28 Spaans visgerecht
 30 honingbij 31 honderd vierkante meter 32 rijksuniversiteit (afk.) 33 Europese ruimtevaartorganisatie 35 calcium
 36 rijksvoorlichtingsdienst (afk.) 38 voegwoord 39 vat
 40 zonder medelijden 42 behoeftig persoon 43 doctorandus (afk.) 44 correct 47 wetenschappelijk onderwijs
 48 Europees Monetair Stelsel 50 Noorse stad 52 Keltische taal 53 schermterm 54 slepende ruzie 55 uitroep van pijn
 56 plaats in Papoea-Nieuw-Guinea 58 moeder van Wilhelmina 60 onder meer 62 december 65 kwetsuur 66 afvoerkanaal 67 uitgebreid lager onderwijs 69 Zwitserse villa
 71 lor 72 negatief geladen deeltje 75 sprong in het water
 76 terstond 78 plaats in Gelderland 79 vette deel van melk 80 uitroep van vreugde 82 programma op tv
 85 planktonkreeftjes 87 dat wil zeggen (afk.) 88 een zekere 89 vergiffenis 90 afwisseling van eb en vloed
 91 tegen 93 verstijvend koud 95 roede 96 rund 97 tijdperk
 99 lang en smal 101 van bepaald materiaal 103 vreemde munt 105 grootmoeder 107 lekkernij 109 elektrolytische condensator (afk.) 111 Algemene Weduwen-en-Wezenwet (afk.) 113 operatiekamer (afk.) 114 welige groei
 116 schaatsenrijdersbond (afk.) 118 kleine hoeveelheid
 120 ingenieur (afk.) 121 plaats in België 122 welke persoon
 123 beeldschermtype (afk.) 125 Servisch-Amerikaanse natuurkundige 127 bondscollege 131 mand 132 spleet
 133 beest 134 hoofdstad van Egypte 136 geur 138 genegenheid opwekkend 140 Christus (afk.) 141 rattenkruit
 143 commerciële tv-zender 144 verbouw 146 zielig
 147 gebogen been 149 droogvloer 151 nadien 152 nachtkleding 154 motorschip 155 ruimte in de mond 157 onomstotelijke waarheid 158 maand 161 stop! 162 Nederlands Kamerorkest (afk.) 163 rivier in Siberië 164 proost
 165 wier 167 zozo 168 moeite 170 plaats op de Veluwe
 172 gij 173 spinnenwebdraad 174 Ruth (afk.) 176 asociaal (afk.) 177 Laus Deo 179 deel van het oor 180 rivier in Duitsland 182 Nederlandse kunstenaar 185 kanjer
 187 Iers Republikeins Leger (afk.) 188 ongebruikt
 190 rangtelwoord 192 opbrengst van kapitaal
 194 Zwitsers kanton 195 sinds 196 woede

Verticaal

2 dommerik 3 meer dan wenselijk 4 computerdeskundige
 5 zonder zorgen 7 argon (afk.) 8 land in Azië 9 grootvader 10 organisatie van olielanden 11 verhaal 13 Amsterdams Peil 14 windrichting 15 roem 16 beursterm 17 Europese taal 18 diepe afkeer 20 laatstgenoemde (afk.)
 22 namelijk (afk.) 25 mythologische stad 27 rimboe
 29 geldgebrek 34 hoofdstad van Zuid-Korea 37 deel van een kledingstuk 41 vast en zeker 43 zangnoot 45 Israël (afk.) 46 halsdoek 49 korte mededeling 51 pausennaam
 52 ruim 53 familielid 54 dal 55 gehalte 57 bekeuring
 59 overlast 61 godin van de dageraad 63 voorloper van de euro 64 land in Zuid-Amerika 66 Surinaams gerecht
 68 wreedaard 70 welpenleidster 71 behalve indien
 73 sierlijkheid 74 eigentijds 75 afmeting 77 met andere woorden (afk.) 78 Argentijnse dans 81 van links naar rechts (afk.) 83 elft 84 Sociaal-Economische Raad
 86 ruitkleding 87 vreemde munt 92 olijvenpasta
 94 waarzegger 95 rij soldaten 96 tegenzin 98 amplitude-modulatie 100 bazige vrouw 102 muzieknoot 104 en andere (afk.) 106 sportvrouw 108 sportman 110 Duitse keizer 112 vergelding 113 vies 115 Europeaan 117 vochtblaasje 119 tuinkamer 121 plaats in Denemarken
 122 iemand die onkruid verwijdert 124 informatiedrager
 126 stemming 128 plant 129 prikkeling van de koude
 130 cijfer 131 Aziatisch schiereiland 135 sinaasappeldrank 137 eenkleurig 139 driekantige draagdoek
 140 toeter 142 som 145 Bijbelse reus 146 wiskundig teken
 148 ijzeren mondstuk 150 Jamaicaanse muziekvorm
 152 Europese taal 153 niet uit 156 verdieping 159 schilderwerkplaats 160 uitruster van schepen 161 hectogram
 162 trompetvormige bloem 164 smalle opening 165 politiemans 166 heraldisch teken 169 grond 171 bevlogenheid
 173 groot mens 175 drank 178 prehistorisch dier
 181 verlaagde toon 183 sint (afk.) 184 laatste gedeelte
 186 ondernemingsraad (afk.) 189 werktuigkundig ingenieur (afk.) 191 daar 193 tegenover (afk.)

Puzzel vorig nummer

Uit de vele correcte inzendingen zijn de volgende prijswinnaars geloot:

- G.M.J. de Wit (Amsterdam)
- J.D. Oortwijn (Heiloo)
- J.G. Aarts (Amsterdam)

Z	A	N	G	S	T	U	K	
E	SK	D	O	J	O	SK	A	
U	K	SK	E	A	SK	L	A	
R	O	N	D	H	O	U	T	
K	L	O	K	SK	V	I	S	
O	K	SK	O	W	SK	K	B	
U	SK	B	O	E	G	SK	A	
S	L	I	J	P	B	R	I	L

Stuur uw oplossing (met vermelding van uw naam en adres) vóór 14 september naar:
Redactie SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.
 Of mail naar:

samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

opGROEISYMPOSIUM

Bouwen aan Vertrouwen

Over gezonde relaties tussen ouders, school en Kerk

Zaterdag 8 oktober 2022 • 10.00 - 17.00 uur

De Schuilplaats, Otterloseweg 18a, Ede • Crèche 0 t/m 5 jaar

Opvoeden doe je niet alleen. Rondom de seksuele opvoeding kunnen ideeën flink uit elkaar lopen. Het opGROEIsymposium ondersteunt ouders als de eerstverantwoordelijken voor de seksuele opvoeding. Bij dit symposium staat een goede samenwerking met bijvoorbeeld school en Kerk centraal.

www.opgroeisymposium.nl

Agenda

Augustus 2022

15 AUGUSTUS Hoogfeest Maria Tenhemelopneming

26-28 AUGUSTUS Global Friendship Global Peace jongerenbijeenkomst Amsterdam
Zie pagina 8 | www.globalfriendship.eu

27-28 AUGUSTUS Missie Verkeersmiddelenactie MIVA (deurcollecte) | Zie pagina 7 | www.miva.nl

28 AUGUSTUS Einde zomervakantie | scholen gaan weer beginnen

31 AUGUSTUS 500 jaar pauskroning paus Adrianus VI
Zie pagina 6 | www.pausadrianus500.nl

September 2022

1 SEPTEMBER Wereldgebedsdag voor de schepping

10-11 SEPTEMBER Open Monumentendag
www.openmonumentendag.nl

15 SEPTEMBER Inleveren oplossing zomerpuzzel en tekening van ridder Bavo | Zie pagina 28 en 36
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

17 SEPTEMBER Inspiratiedag Caritas (Heiloo)
caritas@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

25 SEPTEMBER Werelddag voor migranten en vluchtelingen
Zie pagina 17 | www.santegidio.nl

Wilt u SamenKerk niet missen?

Neem een abonnement!

U ontvangt ons magazine zes keer per jaar thuis, voordat ze in de parochies verkrijgbaar is. Nu met bijzonder welkomsgeschenk!

Info: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Denk je erover om priester te worden?

Ontdek het op willibrordseminarie.nl of kom eens langs!
Hoogeweg 65, Heiloo
T 072 505 1288

Stefan Doss seminarist

Grootseminarie
St. Willibrord
Bisdom Haarlem-
Amsterdam

Wilt u de priesteropleiding steunen?

NL64 INGB 000 000 5464 t.n.v. Het Grootseminarie

HEILIGDOM
ONZE LIEVE VROUW
TER NOOD

HEILOO

Tentoonstelling

JULIANA ZUSTERS

Zorg uit handen

Vanaf 28 mei 2022

Te bezoeken elke tweede en
vierde zaterdag van de maand
tussen 10.00 - 12.00
en 14.30 - 17.00 uur

Het Julianaklooster
Hoogeweg 65, Heiloo

www.olvternood.nl

